

Keserű pirulák

Akárhogy is csűrjük, csavarjuk a dolgot, azért szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy minden újév egy kicsit új oldalt jelent életünk történetében. Bár ezt sokan tagadják, és úgy gondolják: mitől lenne ez az egy nap – a szilveszter – sokkal másabb a többinél? Miért lenne mérföldkő, vagy választóvonal, amelynek elmúltával mindig valami új szakasz, de legalábbis egy új lap kezdődik életünkben? Hiszen az emberi élet és a történelem homokóráján ugyanúgy perognak le az egyes napok a homokszemek, mint azt megelőzőkben. De csak látszólag! Ahogy ettől a mitikus naptól egyre távolodunk és belemegyünk a következő év eseményeinek sűrűjébe, annál jobban rájövünk arra, hogy ez az év azért nem egészen olyan, mint amilyen a tavalyi volt. Vagy sokkal jobb lett – hála Istennek! – vagy sokkal rosszabb, és akkor feltesszük magunknak a kérdést, hogy vajon miért? Nem szeret már úgy a jó Isten? Nem kívánom az újév jelentőségét mitizálni. Látványos fordulatok egy ember életében eléggé ritkán szoktak előfordulni és ezek a legtöbbször egészen váratlanul következnek be. Pl. meglátunk, vagy megismertünk egy kedves személyt, aki később annyira közel került a szívükhöz, hogy ennek következtében alapvetően megváltozott egész addigi életünk menete.

Vagy egy hirtelen baleset, betegség, ami után már egészen másképpen kell megítélnünk életünk további kilátásait.

Az újév kétségtelenül nem ilyen. De mitikuma ennek ellenére nem lebecsülendő. Az újév azért vívhatott ki különleges jelentőséget a napok sorában, mert beköszöntése egy új időszak kapuját nyitja meg, amelyen belépve nem tudjuk, hogy ezután mi vár ránk az elkövetkező 365 napban? Ezért van az, hogy az év vége felé gondolatainkban mindig egy kis számvetést készítünk arról, hogy mi jött, mi rosszat hozott nekünk az elmúlt év. Milyen lett az elmúlt év mérlege? Mi unitáriusok különösen így vagyunk ezzel a mérlegkészítéssel. Úgy érezzük, hogy nemcsak önmagunknak, hanem a jó Istennek is el kell számolnunk életünkkel, gondolataink, szándékaink, tetteink, cselekedeteink, eredményével. Mi úgy fogjuk fel, hogy az élet a jó Isten nagy ajándéka. A mi földi létünk legnagyobb küldetése az, hogy ezzel az ajándékkal megfelelően sáfárkodjunk. Minél értékesebb emberi törekvések, jó cselekedetek, ha kell áldozatvállalások megvalósítására hasznosítjuk. Ha mindennapi gondjaink és bajaink közepette elfeledkezünk erről, akkor is figyelmeztet a külvilág, mert ilyenkor az egész ország és az egész világ is a számvetés lázában ég. Felidéznek az elmúlt év emlékezetes eseményeit, a nagy személyiségek történelmi jelentőségének minősített megnyilatkozásait, és próbálják ezekből levonni a tanulságokat. No persze nem minden tendenciózusság nélkül. Attól függ, hogy ki mit, és milyen szempontból értékeli. Mások a vezető nagyhatalmak és mások az elhanyagolt, vagy szegénységben tengődő kis népek értéklési szempontjai.

Mindegy! Ezt most ne firtassuk. Nem a mi dolgunk a pártatlan igazságot osztogatni. Egyrészt mert nem is ismerjük a kiváltó okok és tényezők mindegyikét, másrészt mert ki lenne kíváncsi egy kis egyház kis embereinek véleményére? Nem is ezt akarom kihozni ebből a dologból. Inkább csak arra

kívánok utalni, hogy vajon a sok mérlegkészítés és tanulságlevonás után bölcsebb, emberibb, békésebb lesz-e a világ az elkövetkező évben? És anélkül, hogy pesszimista, vagy nihilista lennék, már most nyugodtan megjósolhatom, hogy 2005-ben is legalább annyi erőszakos fellépés, fenyegetés és jogtiprás lesz a világon, mint az előző évben volt. Hol van akkor a levont tanulságok gyakorlati megvalósítása, alkalmazása? Seholy! És ez az, ami engem – aki egy alapvetően optimista beállítottságú ember vagyok! – már az év elején nagyon elszomorít. Hiába van rengeteg intő, sőt rémisztő példa, az emberiség sohasem tanul a múlt szörnyűségeiből. A holokauszt szörnyűségei után ki gondolta, hogy a XX. század végén még lesz boszniai népirtás?

De térjünk rá inkább a mi kisemberi viszonylatainkra. Mert a kisemberek szintjén kell valaminek sokkal szélesebb körben megváltoznia ahhoz, hogy kis hazánkban se legyen annyi gyilkosság, erőszakos bűncselekmény, annyi sikkasztás, olyan mérvű korrupció stb. Sokan azt mondják, hogy a vezetőknek kellene példát mutatniuk. Riasztó statisztikák látnak napvilágot a különböző köztisztviselők, a választott tisztségviselők tekintélyvesztéséről. De kérdezem én, ahhoz, hogy én becsületes, rendes, erkölcsös legyek, miért kell mindig mások cselekedeteit figyelmem, méricskélmem és a törvény kiskapuit keresgélmem? Miért nincsen bennem egy objektív, szilárd, keresztény erkölcsi mérce, amelyhez mint zsinórmértékhez igazodom, és azt mondom, hogyha már az egész világ megtévelyodött, mindenki lop, csal, hazudik, én akkor sem teszem ezt meg, mert az én emberi keresztényi mércém ezt elfogadhatatlannak tartja.

Tudom, hogy vannak olyanok, akik úgy vélekednek, hogy ha én gondolkodnék, így tennék, akkor engem a mai világban mindenki hülyének, éhfejtlennek tartana és nem mennék semmire sem.

Én ezt a felfogást nem tudom elfogadni. Gyakorlati tapasztalat alapján állíthatom, hogy bármilyen nehéz is, de becsületesen is meg lehet élni. Igen szerényen, de legalább nyugodtan. Azt szoktam mondani, ha az utcán rendőrök rohannak valaki után, sohasem fogott el a félelem, mert tudtam, hogy nem utánam lohognak. Az én erkölcsi mércém ugyanis a legtöbb esetben szigorúbb, mint amit a törvények a bűncselekmény határesetének tartanak. És azt hiszem, hogy a kisemberek többségének erkölcsi alapállására általában szintén ez a jellemző.

Manapság gyakran hallani, hogy „a gazdaság és az erkölcs két külön kategória”. Az üzletemberektől nem lehet az erkölcsi – pláne a keresztény erkölcsi – magatartást elvárni. Szerintem ezt a kifccamodott és társadalomellenes felfogást a leghatározottabban és a legkeményebben el kell utasítani. Ilyen teljesen deformálódott erkölcsi magatartás miatt következhetett be tavaly az a felháborító eset, hogy olcsó, de aflatoxinos brazil paprikát keverték egyes felelőtlen emberek a hungarikumnak számító kalocsai paprikába, amellyel súlyos toxikus fertőzés veszélyének tették ki a gyanútlan hazai és külföldi fogyasztókat.

Folytatás a 26. oldalon

Aki tagadja, hogy minden újév új tendenciák, új folyamatok kezdetét jelentheti, azért neki is el kell ismerni, hogy ha az újév neki nem is jelent semmit annyi újat mégiscsak hoz, hogy ami velünk ebben az évben történni fog, annak dátuma már nem 2004-gyel, hanem 2005-tel fog kezdődni. Hogy ez az új naptároldal egyben új szakaszt, vagy fordulópontot is fog-e életünkben jelenteni, azt még nem tudhatjuk. Azok az oldalak, amelyek ekkor kezdődnek még tiszták. Nagyrészt rajtunk is múlik, nemcsak a sors szeszélyén, hogy milyen történésekkel lesznek ezek teleírva. Hogy ezekből történelem lesz-e, vagy csak egy csomó rossz hangulat, kiábrándultság, reményvesztettség. Sokan szeretnék remélni, hogy lesz fordulat, lesz változás.

Vannak, akik ilyenkor fogadalmat tesznek arra, hogy bizonyos rossz szokásaikkal felhagynak. Ezek a nagy fogadkozók! Ki ne ismerne őket? Akik minden év végén megfogadják, hogy jövőre le fognak szokni a dohányzásról, vagy a túlzott italozásról, esetleg ha túlsúlyosak, akkor a nagy lakmározásokról, ill. a torkosságról, a sok édesség fogyasztásáról, vagy más szóval a nassolásról.

Mások megfogadják, hogy az új évben rendbe hozzák zilált házaseletüket, lefaragják túlzott adósságállományukat és addig nyújtózkodnak, amíg a takaró ér. Nem akarom én fetisizálni az újév napját. De tény az, hogy azért ezután nem egészen ugyanolyan napok következnek, mint az előzőkben. E nap kapcsán egy kicsit mindig elgondolkodunk a múlt év eseményeiről és megpróbáljuk felmérni, kifürkészni, hogy vajon mit rejteget számunkra a most kezdődő új év?

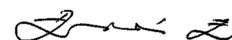
Ha mást nem, régi terveink valóra válását, beteljesülését, életünk jobbrafordulását, anyagi helyzetünk megjavulását várjuk. Van, aki kisbabát vár, új életet hord a szíve alatt. Van, aki új kocsi, vagy lakásának befejezésére, mások bizonyítványok megszerzésére várnak és reménykednek. Jó nekik, mert akinek van miben reménykednie, annak van is miért küzdenie. De vannak, akik már csak a nyugodt öregségre, békességre, az okosodó, a szépülő unokák újabb sikereinek megélésére várnak. Ők, ha mást nem, annyit mindenképpen fel kell ismerjenek az új évben, hogy egy évvel megint idősebbek letünk. De vajon ezzel együtt „okosabbak” is lettünk? Kétségtelen tény, hogy az ami 2004. január elején még talánynak számított a számunkra: vagyis, hogy a 2004-es év milyen „meglepetéseket” fog elhozni, az ma már nem kérdés, hanem átélt esemény, megismert valóság lett.

A 2004-es év nagy reményekkel – sőt mondhatnám rózsaszín illúziókkal indult a május 1-jei EU-s belépésünk kapcsán. De nagyon hamar rá kellett jönnünk, hogy az EU-n belül is ott vagyunk, ahol voltunk, vagyis a Lajtán innen és nem azon túl! Egy varázsütésre nem változhat meg itt semmi. Sőt, ahogy időben előbbre haladtunk egyre több lett a hidegzuhany. A beharangozott nagy agrártámogatások késedelmes kifizetése, az exportintervenciók alap késlekedő megnyitása miatt sok gazdálkodónak keseredett meg a szája íze, pedig örülhettek volna, mert az utóbbi tíz év legnagyobb gabona-termését (16,8 millió tonna gabonát) sikerült betakarítanunk. De a sok gabonát nem volt hová betárolni. Így tonnánként 4-5 ezer forinttal olcsóbban kellett eladni, a szorult helyzetüket kihasználó felvásárlóknak. Más élelmiszer-ágazatokban sem volt sokkal jobb helyzet. Amíg egyes térségekben a tejipar a kistermelőktől nem vásárolta fel a tejet, addig ömlött befele a sok olcsó és gyengébb minőségű tej, ezenkívül az olcsó import sör, az olcsó import zöldség stb.

Nyár végén, mint derült égből a villámcsapás, úgy ért bennünket egy váratlan kormányváltás. A Medgyessy–Kovács kormány már az év eleje óta inkább csak agonizált, egyre nehezebben tudott a gazdasági gondokkal megbirkózni.

(Növekvő költségvetési hiány, a munkanélküliség növekedése, versenyképességünk csökkenése stb.) A nyári szabadságról kipihenten hazaérkező Medgyessy egy-két miniszter lecserélésével akart új életet lehelni kormányába, de a végén maga volt kénytelen távozni. A kormány és a kormánypárt vezetésében történt nemzedékváltás kapcsán ő még puccsról és korrupciógyanus ügyekről beszélt, de ezt később kénytelen volt visszavonni. Amit viszont az ő kormányprogramjának bukásáról mondtak, az maradt. Nevezetesen, hogy az általa meghirdetett „jóléti rendszerváltás” gazdaságilag teljesen elhibázott volt és tarthatatlan. Ezért növekedett meg az ország eladósodása, amely megközelítette azt a kritikus határt, az éves GDP (magyarul: a nemzeti jövedelem) 60%-át, amely már nehezen hitelezhető meg.

A tavalyi évi hidegzuhanyokhoz tartozik a dec. 5-i kettős népszavazás nagy fiaskója is, amelyen a több mint 8 millió választópolgárnak a 25%-át (vagyis 2 millió 40 ezer főt) sem sikerült mozgósítani arra, hogy igennel szavazzon a célként kitűzött kérdésekre, vagyis 1. a kórházak tervezett privatizációjának leállítására, 2. a határon túli magyar testvéreinknek kettős állampolgárság megadására. A kórház-privatizációra leadott igenek száma 100 ezer, a kettős állampolgárság igénylése viszont 500 ezer szavazattal maradt el az érvényességi küszöbtől. A kormány az igennel szemben mindkét esetben a „nem”-et ajánlotta. A határon túliak állampolgársága megadásának elutasításánál azért, mert a beözönlő határon túliak veszélyeztetnék az itthoni munkahelyek stabilitását, illetve nagy terhet rónának a hazai nyugdíjrendszerre, egészségügyre, oktatásra, amelyek amúgy is nehéz költségvetési helyzetben vannak. Akik az igen szavazat mellett érveltek, azok főleg a nemzeti összetartozás demonstrálását hangsúlyozták. Ki kell mutatnunk szolidaritásunkat a határon túli nemzetársaink iránt. Ugyanezt már megtették a románok a moldovaiakkal, a horvátok a Szerbiában élő 30 ezer horvattal, a szerbek a külföldön élő 1 millió szerbvel kapcsolatban. De mindez kevés volt a győzelemhez. Végül is győzött az az anyagias szemlélet, amely az 1960-as évek óta egyre erőteljesebben jelentkezik a magyar közvéleményben. Ez az „éljünk magunknak”, „aztán a kicsi vagy kocsi” gondolkodásmód elterjedésével kezdődött, és mára idáig fajult. Itt a hős elődök példáinak, nagy íróink szövegeinek felemlgetése, az emberek hasztalan korholása semmit sem segít, sőt több ellenérzést, dacot vált ki. Sajnos a rendszerváltás óta mind jobban felerősödött a túlzott anyagiasság, az önös érdekek hajszolása és a befele fordulás. A 40 éves materialista és nemzetellenes, internacionalista, ill. kozmopolita nevelés most hozza meg bőséges termését. Ennek a népnek újbóli nemzeti egységbe kovácsolása már nemcsak egy Petőfi Sándornak, Kossuth Lajosnak, hanem Jézus Krisztusnak sem sikerülne! Most napnál világosabban beigazolódtott, hogy aki keresztény és nemzeti hűrokat penggetve akar egy választáson győzni, az kudarcra van ítélve. Ezt tényként kell felismerni, és ha azt akarjuk, hogy ez a jövőben másképp legyen, akkor aprólékos munkával kell ebből a szellemi romhalmazból a keresztényi és nemzeti érdekekre fogékony jövődö Magyarországot felépíteni. Ebben pedig az egyházaknak az eddigieknél sokkal hatékonyabb szerepet kell vállalniuk.

Gondolatok 2005. Újév küszöbén

Lekció: 90. zsoltár 1-12.

Textus: Róm 4, 18. „Jézus a reménytelenség ellenére is reménységgel hitte, és Isten ígérését sem vonta kétségbe, sőt megerősödött a hitben, hogy amit Isten ígér, azt meg is tudja adni”

Minden év kezdetén reménykedve tekintünk a jövőre, és feltesszük a kérdést, mit fog hozni számunkra? Mindenki magára gondol: hány év van még hátra? Közel három évezreddel ezelőtt írta a Zsoltáros: – Éveinknek száma hetven, s ha erősek vagyunk, nyolcvan esztendő. Ebből is a legtöbb betegség, fáradozás, melyek gyorsan elszállnak, mint a köd. Még Goethe is, egy rendkívül sikeres életút után öregkorában azt vallotta, hogy hosszú életéből csak néhány nap volt, amikor igazán boldognak érezte magát.

Az emberi lét ennél sokkal több: örökkévalóság. Ennek hitéről beszélnek a népek hagyományai, vallásai. Ezt, és ennek igazságát ismerték fel és vallották az emberiség legnagyobb bölcsei. Ezen a téren legdöntőbb a kereszténység alapítójának, Jézusnak élete, és tanítása. Év elején az ember nemcsak a maga jövőjére gondol, hanem népe, közössége jövőjére is. Benne gyermekeire, unokáira, sőt dédunokáira is, hogy min fog múlni jövőjük, boldogságuk? Az eddig ismert társadalmi rendszerek mind csődöt mondtak. Átéltük a földi paradicsomot ígérő kommunizmust. Ígéretekkel és vallásellenes tartalommal jelentkezett a szociáldemokrácia. Most meg tanuljuk a liberális nézetekre épülő kapitalizmust, amely állandó gazdasági krízissel riogatja az embert, s a pénz uralmával a népeket. Minden rendszerben lehet valami jó, de valahol elveszett a társadalmi igazságosság. A francia forradalom által meghirdetett szabadság, egyenlőség, testvériséggel szemben, a százezreket lefejező nyaktiló jutott hatalomra, mint az egymást „szabadsággal” - köszöntő kommunizmusban az osztályharc. A feltűnő az, hogy ezeket a rendszereket a vallás üldözése jellemezte. Pedig jöhet bármilyen rendszer, mely lehet, hogy önmagában jónak is ígérkezik, de a valláserkölcsi rend vállalása nélkül mindenképpen megbukik. Az unitárius vallású Balogh Edgár, a nagy szociáldemokrata ezzel kapcsolatban így vallott: „Az elárult szocializmus lehetőségeit az ökumenikus kereszténység szeretettánával párosítottam, vigaszt találva Márton Áron püspök biztatásában. A különféle politikai irányzatok plurális egységét csakis a keresztény erkölcs elve alapján tudom elképzelni, egy új világetika kibontakozásában”. Az ember és az emberiség nem lehet kísérleti nyúlként bizonytalan rendszerek áldozata. E veszélytől csak az önismeret, és az erkölcsi rend vállalása mentheti meg az emberiséget. Az ember alkatánál fogva ismerni szeretné önmagát, és jövőjét. Az új esztendőre vonatkozóan sajnos ez nem lehetséges, annyi azonban igen, hogy lehetőségünk, és tehetségünk birtokában megvalósítsuk az Isteni tervet, hogy ha tehetséget érzel ma-

gadban valamire, akkor legyen bátorságod kiművelni és ismertté tenni azt.

De ki ez a nagyra hívatott ember? – kezdtem el töprengeni a kérdésem, és megdöbbenem vettem észre, hogy előttem mennyien próbálkoztak e nehéz kérdést megfejteni.

Látjátok feleim szümtükkkel mik vagyunk; isa por és homu vagyunk! – mondja több, mint 800 éves első írásos emlékünknél a Halotti beszéd. Kosztolányi azonos című, és kezdetű költeménye szerint: Ilyen az ember, egyedüli példány, csoda, megismételhetetlen, „ki küzdve tör a jobbra”. Már a thébai vének kara Szophoklész: Antigoné c. színművében megmondta, hogy „az embernél jelesebb csoda nincsen”! Egy évvel később a nagy bölcselő Arisztotelész így vélekedik az emberről: „az ember sajátossága a többi lényvel szemben, hogy ő különbséget tud tenni a jó és a rossz, valamint az igazságos és az igazságtalan között”. Továbbmenve, ki ne ismerné Mózes első könyvét, melyben Éva és Ádám (a sorrend lényeges), az Úr tilalma ellenére ettek a tiltott fa gyümölcséből, a jó és gonosz tudás fájáról, amiért kiűzettek a paradicsomból a földre, ahol ismét porrá lettek. Isa por és homu vagyunk!

Az ember nem Mefisztó, aki Goethe szerint: „örökké a rosszra tör és örökké jót művel”, hanem a jó és a rossz tudója és művelője. Az ember a bűnbeesés következtében nem halt meg csupán halandó lett, állítja Franz Kafka. Ezzel szemben Nietzsche azt mondja, hogy az ember: „fájdalmas szégyen”, önmagával szemben a „legkegyetlenebb állat”. És érdekes, hogy Nietzschével szinte egyszerre mondja Dosztojevszkij Iván Karamazovja: „a vadállat soha nem tud olyan kegyetlen lenni mint az ember”! Vörösmarty szerint az ember egyszerre: „örült sár” és „Istenarcú lény”. A Szózat költője, sárkányfogveteménynek nevezi a testvérgyilkosságra is képes embert és megkérdi? „Mi tilt jobbakká lennetek”? „Minden dolog mértéke az ember”, tanította a híres görög bölcs, Protagorasz. „Semmi, ami emberi, nem idegen tőlem” – vallotta Terentius római író. Az ember: „sem nem angyal, sem nem állat, hanem gondolkodó nádszál”, írta Pascal, aki egyformán elítélte azokat, akik egyfolytában dicsérik, vagy egyfolytában korholják az embert. Mik vagyunk hát Testvéreim, Atyámfiak? – hogy egyesek Isten csodájának, mások Isten szégyenének aposztrofálnak?

Hiszem, hogy felcsigáztam érdeklődésedet az emberre vonatkozóan, és az új esztendőben szakítunk majd néhány pillanatot arra, hogy megismerjük magunkat és ezen bizarr kérdésre megpróbáljuk önmagunkba nézve megadni, vagy megkeresni a választ. Mégis milyen képet lehetne festeni a ma társadalmáról vagy a ma emberéről?

Világunk soha nem volt annyira megosztott, mint ma. Sok az ember, és sok a gond. Életünkre jellemző az aránytalanságok növekedése. A 20. század fejlődésben többet adott, mint az egész keresztény idősámítás. Megteremtettük az atomkorszakot és a számítógépek világát, kiépítettünk egy modern, az emberi jólétet minden értelemben biztosító civilizációt. De az elosztás kétségbeesítően aránytalan. A földi javakból csak a kiváltságosoknak jut, a nagy tömeg még mindig naponta vívja csatáját az életben maradásért. A sötét középkorban a jobbágy, ha szorgalmasan dolgozott, legalább ennivalót és egy kunyhót biztosított családjának, ma a nagyvárosok ipari munkanélkülje az utcára került és csak a csoda menti meg az éh és fagyhaláltól. Pesszimista gondolatok ezek az év elején, de ha szembenézünk a valósággal, és lapozgatjuk a statisztikákat, nem lehetünk derűlátók. Persze sok a pozitív előjelzés is. A neoliberalizmus hirdetői egy csodálatos jövőről beszélnek, ahol az ember tökéletesen „szabadnak”, felemelkedettnek érzi magát, kibonthatja saját egyéniségét. A liberális filozófia alapján véve igen egyszerű, ezért annyira népszerű, főleg a fiatalság körében. Szerintük az igazság nagyon is relatív, talán nincs is, s az egyén, az ember keresheti azt, és saját véleménye szerint meg is fogalmazhatja. A legfontosabb az egyén véleményének a tisztelete és az egyéni szabadság biztosítása. (Szerintem így lesz aztán a bölcsesség és az ostobaság végeredményben egyenértékű.) Nagy eszmék, ideológiák jöttek, hódítottak és aztán elbuktak. A keresztény hit, a jézusi tanítás kétezer éve tartja magát, de már gyengül, hatása nem átütő. A felnövő és éppen a terjeszkedő liberalizmusból táplálkozó új nemzedék lassan eltávolodik a keresztény eszméktől, és tudományos magyarázatot keres (ha egyáltalán keres) a világ kérdéseire. Van ebből a zűrzavarból egyáltalán kiút? Ledönthetjük-e a pénz bálványát, ami nélkül tulajdonképpen nem létezhetünk? E világszemlélettől való szabaduláshoz bennünk van az esély. Egyszerűen tudatosítani kell azt a tényt, hogy az ember egy isteni akarat, vagy mondjuk úgy, a természet biológiai törvényszerűségének, az emberi szeretetnek, egymás iránti vonzódásnak teremtménye. A Népszabadságban olvastam, amint a magyar származású „pénzguru” Soros György bevallja: „a globalizáció igen kockázatos, bár hozzátesszi: azért hasznos”. Ez ellentmondónak tűnik, minthogy ellentmondásos az egész rendszer. Talán ezt vélte felfedezni Tamás Gáspár Miklós, hogy a gondolkodásban nincs következetesség, az események bizonyítják, egy elmélet helyességét, vagy hibáit. Amíg a „nagyraihivatottak” valami jobbat, valami emberibbet, mindenki számára elfogadhatót ki nem találnak, az istenadta nép még sokat fog szenvedni.

És ezzel be is fejezhetném mai mondanivalómat, rátok bízva a döntés lehetőségét, hogy érdemes-e néha az embernek önmagába tekinteni és saját magát megismerni? De mivel a prédikációnak kell, legyen egy ún. gyakorlati alkalmazása, nem hagyhatlak, különösen most új esztendő első vasárnapján kétségek között, ezért hát azt mon-

dom, hogy próbálja meg minden ember jobban szeretni embertársát, próbáljon meg minden ember jobban bízni önmagában és a Gondviselő Istenben, többet segíteni embertársain. Legyünk jobbak az új esztendőben, mint amilyenek voltunk, és ne egymás kárára, hanem egymás hasznára cselekedjünk, így építve egyházunkat, és Isten országát. Próbáljunk meg a jövőben többet találkozni Istenünkkel, szerető édes Atyánkkal, hogy vele és általa tartsuk meg hitünket, drága vallásunkat, anyanyelvünket és nemzeti értékeinket. Ez az esztendő legyen számunkra az-az új esztendő, melyben nem csupán boldog új esztendőt kívánunk egymásnak, hanem megpróbálunk egymásnak boldog új esztendőt szerezni, a hit a remény és a szeretet magasztos érzésein keresztül.

*Legyen jelszavunk és programunk
Reményik Sándor szava:*

*Akarom: fontos ne legyek magamnak.
A végtelen falban legyek egy téglá,
Lépcső, min felhalad valaki más,
Ekevas, mely mélyen a földbe ás,
Ám a kalász nem az ő érdeme.
Legyek a szél, mely hordja a magot,
De szirmát ki nem bontja a virágnak,
S az emberek, mikor a mezőn járnak,
A virágban hadd gyönyörködjenek.
Legyek a kendő, mely könnyet töröl,
Legyek a csend, mely mindig enyhét ad.
A kéz legyek, mely váltig simogat,
Legyek, s ne tudjam soha, hogy vagyok.
Legyek a fáradt pillákon az álom.
Legyek a délibáb, mely megjelen
És nem kérdi, hogy nézik-e vagy sem,
Legyek a délibáb a rónaságon
Legyek a vén föld fekete szívéből
Egy mély sóhajtás fel a magas égig,
Legyek a drót, min üzenet megy végig
És cseréljenek ki, ha elszakadtam.
Sok lélek alatt legyek a tutaj,
Egyszerű, durván összerótt ladik,
Mít tengerbe visznek mély folyók.
Legyek a hegedű, mely végtelenbe sír,
Míg le nem teszi a művész a vonót. Amen!*

Elhangzott a 2005. újévi püspöki fogadás alkalmával.

Rázmány Csaba
püspök

Áprily Lajos: KUNYHÓ

*Egy kunyhó vár, távol, falum felett.
Most mást is vár: a páncélos telet.
Öleli két oldalról két patak.
Telkén favágó jár s szelíd vadak.
De néha szélfútt, hullámos havon
ijesztő utat ír a medvényom.*

KERESZTÉNYSÉG ÉS KULTÚRA

Szomorú-szép Karácsony 1989

(Visszaemlékezés egy 15 évvel ezelőtti szomorú Karácsonyra)

Ahogy múlnak az évek, a karácsonyok mind jobban és jobban megszépülnek, még akkor is, ha az adott időben oly rettenetes volt a Jézus-várás. 1989 Mikulás napja körül jött el számunkra a fájdalmas örömet jelentő megváltás. Három gyermekünkkel, Noémi, Zita, Alpár (13, 12, 10 évesek) hagytuk el szülőföldünket, ez volt a fájdalom, és menekültünk ki a Ceausescu-féle „paradicsomból”, ez volt az öröm. Előtte évtizedes nyomorúság jutott osztályrészül, mert Krisztus evangéliumát nem tudtam és nem is voltam hajlandó összevegyni a marxi-lenini apokalipszissal. Négyévi állatalanság, kirekesztettség után hozták meg kalandos úton (fehérenműjükbe rejtve) az anyaországi befogadót, amit Erdélyből kiszakadt sorstársak, néhány hazai jötevővel intéztek éveken át... Amíg utaztunk éjszaka és gyermekeink aludtak, arról beszélgettünk, hogy milyen lesz a karácsony távol a szülőföldtől, szeretteinktől, lesz-e legalább egy fenyőgally, és egyáltalán hol fog majd érkezni Jézus a Szentestén. Szülői megérzésünk, évtizedes, lelkekkel foglalkozó munkánkban fakadó jövőbelátásunk nem sok jót mutatott. Fűzesgyarmatra érkezve nem várt senki, a feletteseink úgy elrendezték, hogy még a tanácsnál sem tudták, hogy érkezik egy öttagú család lelésznek a településre. Valami gyorssegéllyel másnap elindultunk a debreceni menekülttáborba. Az elhibázott „fogadás” kijávitásával Budapesten kötöttünk ki az egyik egyházi vendégszobában, két szűk helyiségben öten. Adventi várakozásunk abból állt, hogy rendeztük a tartózkodás hivatalos ügyeit, és megkerestük azokat, akik kiszabadulásunkat segítették. Mind ismeretlen, jó szándékú emberek! Egy szolgatárs kivételével a karácsonyra készülő és készítő elhivatottaknál „nem vala helyünk”, nem terült egyetlen alkalommal sem asztal kis családunk számára. A sarki ABC csirkeszárny-készletét hat héten át szorgalmasan apasztottuk, amiből aztán az ünnepek alkalmával is fenséges ételek kerültek az asztalra. Annyi szép, meghitt karácsony után, felejtve minden cudarságot, csak az hajtott, hogy lesz-e karácsonyfaág legalább a barátságosan körülmények között. Közben dült a megváltó karácsony otthon. Haza akartam menni sorstársaim közé, de barátaink innen és otthonról visszatartottak, hogy életem veszélybe kerülhet, és mi lesz akkor a családdal. Amikor nem jártuk hivatalos útjainkat, az udvarban lévő sorstársainknál (akik egy-két évvel azelőtt jöttek át!) néztük az otthoni eseményeket, gyermekeink pedig gyermekeikkel társalogtak, vagy olvastak, mert valakinek eszébe jutott, hogy ha kenyeret nem is adnak, legalább olvasnivaló könyvvel lássák el őket.

Akkoriban a menekültek olyan központokat kerestek fel, amiket az egyházak hoztak létre. Minket is Rákospalotára irányítottak. Ott jártunkban-keltünkben olyan arcokkal talál-

koztunk, akik nem is olyan régen otthon a „nagy kórusban” dicsőítették a Kárpátok géniusztát, s most „szegény, elűzött menekültekként” gyűjtöttek a következő életükre. De nem ezért fontos számunkra Rákospalota, hanem azért, mert itt láttuk jelét annak, hogy talán lesz karácsonya családomnak. Itt ismertünk meg egy igazi lelkészcsaládot, akiknél aztán lett terülj-terülj asztalkám is. A Simonffy családhoz (áldja meg őket szeretteikkel együtt a Mindenható!) való visszajárásunk tette aztán adventi várakozásunkat teljessé. Gyermekeinket az említett családnál hagyva, ott a szállásunk mellett, elindultunk Máriával – Jézus érkezéséhez is Mária kellett! – az én Máriámmal, gyermekeim édesanyjával újra felkeresni a Simonffy családot. Titkos volt küldetésünk, pedig már gyermekeink nagyok voltak, de nélkülük kellett „megszervezni” a karácsonyt. Kődös, nyirkos adventi este volt. Felszálltunk, majd átszálltunk valamilyen járműre. Körülöttünk embertömeg, megrakottan bevásárolt karácsonyi kellékekkel. Aztán üres helyet is találtunk az egyik sarokban, mert fogytak az utasok. A végén a villamosban már csak hárman ültünk. Mi összebújva, mert elég hideg volt, olyan erdélyi „bőralábúj”. Néhány üléssel arrább egy hosszú kabátos, erőteljes alkatú férfi, többszörösen nyaka köré csavart sállal, svájci sapkája ősz, göndör fürtöket takart. Nézett ki az ablakon, mi meg félhangosan, a jövődő szabad-karácsonyunkról beszélgettünk, családásokról, reményekről. De mindenről úgy, hogy gyermekeink ne vegyenek semmi fájdalmat, kétségbeesést észre rajtunk. Nekik igazi Karácsony kell, annyi hányódás, annyi borzalmas év után! Azt hiszem, hogy a végállomás volt, ahol megállt a villamos. Leszálltunk, az utastársunk is. Megállt előttünk, zavartan kotorászott a zsebeiben, majd megszólalt, és mondta, hogy sok mindent hallott beszélgetésünkről, és rájött, hogy számkivetettek vagyunk, nemrég érkezhettünk. Közben már megtalálta, amit keresett a zsebeiben, és szégyenlősen mondta az a megtermett ember, hogy ha meg nem sért, fogadjuk el csekély ajándékát, hogy legyen jobb a karácsonyunk. Én, a szavak embere, nem tudtam szólni sem, amikor a kezembe nyomott kétezer forintot. (1989-ben nagy összeg volt ez még!) Ő segítette ki a bajból mondván, hogy ne utasítsuk vissza, mert tudja, hogy milyen a menekültek sorsa, mert ő is 1956-ban vándorbotot kellett vegyen a kezébe sok ezer sorstársával együtt, azóta Kanadában él és hazafelé tart. A döbbenettől teljes tehetetlenség vett erőt rajtunk. Még a nevét is elfelejtettük megkérdezni. Az természetes volt, hogy nagy hálával megköszöntük, de jó lett volna a címét is elkérni, hogy kapcsolatot tarthassunk. Mikor elköszönt, annyit még mondott, hogy Kolozsvár mellől való, aranyostordai székely...

...Egy ideig még álldogáltunk, nem tudom, mennyi idő telt el, és sírtunk. A sűrű ködön és

szürke felhőkön át már látni véltük a betlehemi csillag fényét.

...Aztán lett karácsonyfaág, amit a vendégszoba gázcsövére erősített fel az „angyal”, lettek kisebb-nagyobb ajándékok, de mindenikben több volt a szeretet, a lényeg. Azóta már elszaladt 15 karácsony, de ez a legemlékezetesebb valamennyi közül, s így a legszebb is. Áldott légy valahol a nagyvilágban, te, aranyostordai székely „angyal” is! Miként minden karácsonycináló.

Sokszor elesik, elbukik az ember az adventi jeles úton, de Karácsonyra feltápáskodik. Az egyik papköltő ezt írja: „Mert a Karácsony nem hagy el soha! / Bűnben és ködben mégis visszahozza / a kisgyermek tiszta mosolya!” Hozzanak bármint ma is a hétköznapi vetekedések, fogcsikorgatások, Karácsony egyik jelszava a kis zsidó lány, Anne Frank utolsó naplóbejegyzése kell legyen: Én hiszem, hogy az emberek jók!

Balázs László

Lesz-e helyünk a közös hazában?

„Testvériség:

Nincs szebb szó a világon.

Én minden széllel szemben hinni vágyom:

Ez az egy álmom nem csalóka álmom.

Rendtárs, polgártárs, elvtárs, honfitárs:

Eltűnnek egyszer mind e szólamok

És elvesznek a mélyben,

Parttalan semmiségben.

S egy szó zeng majd csak a világ fölött

Őrök Üdvözlégyképpen:

Testvér, testvérem.–”

Ady Endre „csúf” karácsonynak nevezte 1883 év végi ünnepét. Ugyanezt a jelzőt lehetne ráakasztani erre az adventre, ami – reméltük – mégis egy bizakodó, újra talpra állító karácsonyhoz vezet el. A nagy adventi megmérettetésben mi nem azokra figyeltünk, sem jobbra, sem balra, akiknek istenfiúsága nem jelent egyben testvériséget is. A politikai, társadalmi élet minden rétege „megharcolta” a maga meggyőződését, ide- vagy odaállását. Számunkra jobbról is, balról is fájdalmat okozott, sokáig gyógyuló sebeket ejtett. Reménykedésünkben azokra figyeltünk, akiknek a Biblia tanítása zsinórmérték, a krisztusi életforma követendő eszmény, akik keresztény-keresztényen mivoltukban hallgatnak lelki vezetőiknek tanácsára a saját lelkiismeretük és szabad akaratuk szavai mellett. A Szentírás egyik gyöngyszeme: „Minden időben szeret, aki igaz barát és testvérül születik a nyomorúság idejére” – olvashatjuk a Példabeszédek könyve 17. részének 17. verséből. Az Anyaországban, nem hivatalos adatok szerint, 5,5 millió katolikus, 2,5 millió református, több mint félmillió evangélikus (közelebb az 1 millióhoz) és sok tízezer kisebb felekezethez tartozó keresztény-keresztény él. Ha egy debreceni zsidó rabbi azt mondja, hogy ha a testvér kopogtat az ajtón, azt be kell engedni, akkor felszakad belőlünk is a kérdés, hol voltak keresztény-keresztényen testvéreink 2004 „csúf” adventje második vasárnapján?!? Aki igaz testvérnek születik, annak duruzsolhatnak a fülébe jobbról is, balról is, mert annak ismernie kell akár a sómá izráelből, akár a Krisztus által megújított törvényből a feltétlen parancsolatot: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat! A határon kívül rekedt testvéreink újra (és már hányszor!) meg kellett ériék, hogy „nem vala helyük” a Nemzet Családjában. Végül keserves lett véreim karácsonya, több lett a könny, mint az öröm, de – tudom magunkról – a megpróbált hit az erős, és ezzel a hittel ünnepeltek egy jézusközpontú karácsonyt egy ajándékdömping karácsony helyett. Furcsa azt is hallani, hogy határainkon kívüli testvéreinknek nem jutott egy állampolgársági igazolvány, ami a legriasztóbb

számítások szerint sem került volna 600 milliárdba, de az Anyaország „rendtársai, polgártársai, elvtársai, honfitársai” (Reményik Sándort idézve) csak erre az egy ünnepre 750 milliárdot költöttek el! Hiszem, mert tudom, hogy az elszakított keresztény-keresztény testvéreink hasonló helyzetben nem hasonlóan cselekedtek volna. Ezért karácsonyuk sokkal békességesebb volt, és imádságos szívvel az írásom elején idézett Reményik-sorokat küldték az Ég felé, és odatették a betlehemi kisdéd jászola mellé Mécs László papköltő gyönyörű sorait is: „Jézuska, Isten báránykája, a csillagokba nőj csodának! Csinálj, csinálj csodát nekünk: az égről dobd le a kicifrált sok csalfa fényű csillagot! Csillag legyen kéklő szemecskéd, szíved szórjon ránk illatot, s az angyalajakról ellesett dal legyen testvéri énekünk!” Hogy a hazai karácsonyunk milyen lett, azt nehéz szavakkal leírni. Nekem nehéz, nagyon nehéz volt a testvérségről, testvériségről, együvé tartozásról beszélni, bár soha nem azok a keresztény-keresztény értékek tagadói, akik imádkozni járnak templomainkba. Ha javára lehetnék kirekesztett testvéreimnek ezzel, szívesen lemondanék a 8 év után megkapott állampolgárságomról, osztozva véreim sorsában. Adysan szólva, „beteg a világ, nagy beteg”, „elvesztette magát az ember”, de karácsonyi hittel reménykedünk a krisztusi egymásra találásban, feltétel nélküli testvériségben.

Minden esztendőben, amikor erdélyi körütra visszük alföldi testvéreinket, az a jelszavunk, hogy megyünk hitet és magyarságot tanulni. Hazánkfiái, megyénkbeli, városunkbeli testvéreim! Minden fájdalom ellenére kérem a Mindenhatót, hogy adjon mindenki számára áldott, sikeres, boldog új évet. Unitárius keresztényekként mi úgy érezzük, hogy minden ember testvérünk, és nem félünk ennek az isteni szónak a tartalmát is megélni mindennapjainkban. 15 évi szolgálatunk alatt megtanultuk, hogy nincs itt e hazában, sem településünkön jobboldal, baloldal, csak emberek vannak, erényeikkel, gyarlóságaikkal, akik még nem találták meg keresésükben az igazi testvériség útját. Egyszer talán, ha sokszor „elmennek mind Betlehemig”, ahogy a karácsonyi történet is hív, elmennek Segesvárig, Szabadkáig, a Latorca partjához, Rimaszombatig, és látnak sok olyan kettévágott székely kaput, mint északi testvéreinknél, megérzik igazságát a már idézett bibliai versnek, miszerint mindig kell szeretnie annak, aki igaz barát és testvérül születik a nyomorúság idejére. Akkor nem lesz többé ilyen „csúf” adventünk, és a karácsonyok is szeretetteljesebbek lesznek.

2004 Karácsonyán

Balázs László

Újévi szokások

Újév napja (január 1.)

A télközépre eső, karácsonyi, újévi évkezdés a napév szerinti időszámítással együtt honosodott meg Európában, s a Római Birodalomból sugárzott szét. Az egységes január elsejei évkezdést azonban sok nép csak az utolsó évszázadokban fogadta el, hazánkban is csak néhány évszázad óta kezdődik ezen a napon az év. Feltételezhetjük, hogy a honfoglaló magyaroknál az évkezdés ősze vagy tavaszra eshetett. A nomadizáló pásztornépeknél a két időpont jelentőségét növelte a nyári legelőkre vonulás és az őszi, téli legelőkre, szállásra való visszavonulás gyakorlata. Ennek a régi, tavaszi-őszi évfordulónak emléke az őszi és tavaszi pásztorünnepekben maradt fenn, ezek azonban egy évezred alatt más jelleget öltöttek, „európai” ünnepekké váltak.

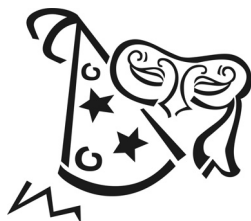
Az évkezdő újévi szokások főként abból a hitből nőttek ki, hogy a kezdő periódusokban végzett cselekmények analógiás úton maguk után vonják a cselekmények későbbi megismétlődését, ezért az emberek, hogy az egész évi jó szerencsét biztosítsák, igyekeztek csupa kellemes dolgot cselekedni. Közismert szokás az is, hogy az óévtől hatalmas láрма, zaj, kolompolás közepette búcsúznak el. E zajkeltés ősi oka sokféle lehetett: a gonosz hatalmak, az óév kiűzése, vagy csak az általános ünnepi féktelenség.

A jósló szokások közé tartozik a hagymakalendárium készítés (12 gerezd fokhagymába sót tesznek; amelyik gerezd reggelre nedves lesz, az annak megfelelő hónapban sok eső vagy hó fog esni), a szilveszteri ólomöntés (a frissen öntött ólom formájából jósolnak), a gombócfőzés (a lányok papírszeletekre férfineveket írnak, ezeket gombócokba dugva vízbe dobják; amelyiket először dobja fel a víz, az lesz a leány jövődő férjének a neve).

Vízkereszt (január 6.)

Már a XV. században jellegzetes magyar szokás volt a papság vízkereszt napi alamizsnagyűjtése. Ezen a napon volt a házszentelés, és ilyenkor írták fel a három napkeleti király nevének kezdőbetűjét az ajtóra.

A XVI. század óta dokumentált szokás a csillagozás és a csillagének éneklése. Egyes vidékeken a mai napig is járnak gyermekek a kirúgható csillaggal háromkirályok képében köszönteni.

Farsang (Vízkereszt – Hamvazószerda)

A farsangi ünnepkör legfeltűnőbb mozzanata a jelmezes-álarcos alakoskodás. A XV. század óta szólnak az adatok a férfi-női ruhacseréről, álarcviselésről, az állatalakoskodások különböző formáiról. A királyi udvartól a kis falvakig mindenütt farsangoltak hazánkban. A XVI. századtól említik Cibere és Konc, vagyis a Böjti Ételek és a Húsételek tréfás küzdelmét is.

Napjaink leglátványosabb farsangi alakoskodása a Mohácson lakó délszlávok csoportos busójárása. E busók fából faragott álarcokban jelennek meg, mozgásuk, viselkedésük rituálisan meg van szabva. A busóálarcot eredetileg csak a felnőtt sokác férfiaknak volt szabad felölteniük, a legények másfajta álarcot viseltek.

Az farsangi alakoskodók általában kis párbeszédese jeleneteket is előadnak, ilyenkor kerül színre a tréfás halottasjáték vagy lakodalom is. A farsangi lakodalmak játékok közül leglátványosabb a nyugat-dunántúli rönkhúzással összekötött mókaházasság. A kidöntött fát húzták végig az úton a leányokból, legényekből álló párok. A menet közben bohókás esküvő játszódott le. A rönkhúzást olyankor rendezték meg, mikor a községben abban az évben nem volt lakodalom.

Régebben az ország sok részén szokás volt húshagyókedden a pártában maradt leányokkal tuskót húzatni. Szokásos volt a farsang idején a lányok, asszonyok külön farsangolása is.

A farsang gondolatköre elsősorban a házasság témája körül forgott. Azokat a lányokat, akik pártában maradtak, farsang végén szokás volt kicsúfolni. Szatmárban pl. kongóztak: húshagyókedden a pártában maradt lányok ablaka alatt pléhdarabokat ütögettek a fiúk.

Zoborvidéken a farsang utolsó előtti vasárnapját Talalaj-vasárnapnak (talalaj-vasárnap énekek), míg farsang vasárnapját Sardó-vasárnapnak nevezték (sardózás).

Balázsjárás, Gergelyjárás (február 3. március 12.)

Balázs-napi szokás a balázsolás (Balázs püspök ünnepe): a torokfájósokat parázsra vetett alma héjával megfüstölik, hogy ezzel a fájdalmat, betegséget okozó gonoszt elűzzék.

Balázs (a diákok patrónusa) és Gergely (I. Gregorius pápa) napja volt az iskolások ünnepe. Ilyenkor a diákok házról házra járva jelmezesen vonultak fel, adományokat gyűjtöttek az iskolának és új diákokat toboroztak.

Gondolatok a délkelet-ázsiai szökőár után

Az újév első napjaitól a televízió képernyőjén és az újságok címlapjain a délkelet-ázsiai földrengés és szökőár pusztításának nyomaival kellett szembeesnünk. A romba dőlő falvak, elsodort üdülőtelepek, a temetetlen halottak látványa sokkoló volt. A cunami áldozatainak száma a híradások szerint már a százhatvanezer főt is elérte. Ilyenkor önkéntelenül is fölmerül a kérdés: Hogy történhetett meg mindez? Hogyan engedhette meg az Isten ezt a szörnyű pusztítást? Ezek a kérdések mindannyiszor előtörnek belőlünk, valahányszor természeti csapásokkal, háborúkkal, terrortámadásokkal, vagy egy halálos betegségben szenvedő kisgyermekkel találkozunk. Hol van ilyenkor Isten? Hiszen szüleinktől, lelkészeinktől azt hallottuk, hogy Ő mindentudó, mindenható, mindenre képes. Miért nem avatkozott hát közbe? Talán Isten mégsem olyan jó? Vagy csupán közömbös?

Hogy a kérdésre felelni tudjunk, először tisztázunk kell, hogy milyen istenképben gondolkodunk. Isten teremtett-e bennünket a saját képére, megosztva velünk a teremtés és a földi lét felelősségét, avagy mi teremtettünk istent a saját hasonlatosságunkra, egy antropomorf, szeszélyes, a világot játszóternek tekintő, felhők tetején üldögélő szakállas öregúr személyében? Sajnos a vallások egy jelentős része az utóbbi felfogást tette, s teszi ma is magáévá, ily módon elhárítva magától a felelős emberi magatartás szükségességét.

Én azonban unitárius egyházunk tanítását idézve vallom: „Isten lélek, Isten szeretet, Isten a mélység.” Bizony Isten a mélység, mely a szívén hordozza az egész Világegyetemet, a csillagrendszereket, a bolygókat, s az azokon található valamennyi létezőt. Ebben a végtelen élő rendszerben semmi sincs kizárólag önmagáért, minden kölcsönös függőségben létezik, s ennek az isteni rendnek vagyunk mi is részesei. Nem egy a világtól elkülönült kényúr rakoogatja a bábokat, hanem a teremtő gondviselés az egyes létezőkön keresztül nyilvánul meg. A szorgos méhek porozzák be a virágokat, de az állatok sem élhetnének növények nélkül, s mi emberek is folyamatosan függésben élünk a természetől, s ily módon Istentől.

De ez a függőség kölcsönös, s felelősséget ró a magát gondolkodónak nevező emberiség vállára. A bolygónkon bekövetkező természeti katasztrófák jelentős hányada az emberi tevékenység következménye. A kiváltó okok a levegő, a

talaj, vizeink szennyezettsége, az ózonréteg elvékonyodása, a Föld felmelegedése. A háborúkat emberek indítják, a rablógyilkosságokat sem Isten követi el, s a különböző társadalmi problémákért, szegénységért, túlnépesedésért is mi vagyunk a felelősek. Nagyon sok súlyos betegség is a helytelen táplálkozás, egészségtelen élet- és gondolkodásmód következménye.

Természetesen a kép ennél árnyaltabb. Egy kontinentális jelentőségű földrengés, egy kisbolygó becsapódása nem írható a környezetszennyezés rovására, s nem minden betegség magyarázható az egészségtelen életmóddal stb. Erre a kérdésre csak akkor kaphatunk őszinte választ, ha elvetjük túlzottan emberközpontú világszemléletünket. Nem értelmezhetjük szó szerint azt a bibliai verset, mely szerint az Úr az ember kedvéért teremtette a Földet, sőt az egész Univerzumot. Engedni kell gőgünköl, s el kell fogadni, hogy az ember csupán egyike a több milliárd élőlénynek, s az óceán felszínén lebegő alga, vagy az erdeinkben lakozó szarvas éppúgy Isten túlárado szerepének a megnyilvánulása, mint mi magunk. Ha ezt el tudjuk fogadni, akkor megértjük, hogy egy földrengés önmagában nem rossz és nem jó. Azok számára, akik most szeretteiket gyászolják a földmozgás rossz volt, de ne feledjük, a tektonikus lemezek mozgása tette lehetővé, hogy az emberi élet kialakuljon és elterjedjen Földünkön. Egy nagy meteor becsapódása a dinoszauruszok számára a pusztulást jelentette, de helyet biztosított az emlősök térfoglalásának. A testünket emésztő baktériumot gonosznak, Isten csapásának tekintjük, de évmilliókkal ezelőtt mi is hasonló egysejtűek voltunk.

Azok a százezrek, akikről ma kegyelettel emlékezünk, nem éltek, s nem haltak meg hiába. Ahogy minden vízcsepp visszatér az óceánba, amelyből vétetett, úgy ők is megtértek Istenhez, akiből létük kiáradt, s ahogy minden egyes vízcsepp táplálja a növényeket, majd gazdagítja a világtengert, ezek az emberek is hozzájárultak a teremtés művéhez, a világot folyamatosan fenntartó, változó és megújuló, nemcsak az emberekért felelős isteni gondviselés munkájához. Mert Isten, az Univerzum teremtő és éltető szelleme örök, s általa mi mindannyian ennek az örökkévalóságnak a részei vagyunk.

Csesznegi Milványi Miklós

1%-OS FELHÍVÁS!

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ
tisztelettel és szeretettel hívja fel hívei és támogatói figyelmét arra,
hogy adóbevallásuk során a rendelkező nyilatkozatban egyházunkat
jelöljék meg kedvezményezettként!

Magyarországi Unitárius Egyház: 0200
Unitárius Alapítvány: 18052459-1-41

Köszönettel:
A Magyarországi Unitárius Egyház Elnöksége

A Szeretet tovább „működik”

„Menni kellene házról / házra, városról városra, mint / egy izzadt, fáradt, fanatikus / csavargó. Csak két égő szememet / szakadozott ruhámat, porlepelt / bocskoromat hívni bizonyságul / a SZERETET NAGY IGAZSÁGA MELLÉ. / És rekedt hangon, félig sírva, / kiabálni minden ablak alatt: / szakadt lelket foltozni, foltozni! / tört szíveket drótozni, drótozni!” – írja Dsida Jenő erdélyi költő egyik versében. Még az újesztendei tervezgetésbe bőven befér e vers üzenet-felhívása. Vajon megtaláltuk-e karácsonykor, ami veszni látszott az adventi úton. Ünnepek után sok-sok emberrel volt alkalmam beszélgetni arról, hogy velünk „ez is megesejt”. De itt az új lehetőségek esztendeje, és ragadjuk meg az alkalmakat, ahogy az írás mondja: „áron is megvegyétek!” Főképpen akkor, ha a „tört szívek”, „szakadt lelkek” részéről jön a hívás. Sokak kezében ott a folt és a drót. Leveleket írnak a határon túlra testvérközségekhez, városokhoz, gyülekezetekhez, levelek jönnek a határon túliaktól testvérközségekhez, városokhoz, gyülekezetekhez: a szeretet tovább „működik”. És meglesz annak magvetése! Reménykedő szívek bizakodva vetik a sorokat papírra, hogy nem jön, nem jöhet „százötvenéves éj” /Reményik Sándor: Mohács után/. A termés beérik, mert ez az isteni törvény útja. Csak ne kínozzuk egymást, „hogyan volt a hibás, ... testvér, ne kérdezd, / Főúr, főpap, jobbágy vagy köznemes? / Mindenki bűnös volt és senki sem ...”. Micsoda útravalót ad Reményik! Mindenki „Dolgozzék, imádkozzék, tűrjön, várjon, / S a sírba is reménysugárral szálljon, / Ha könnyel sózott kenyérét megette. / MERT VÁLTOZNAK A CSILLAGOK FELETTE!” Mécs László papköltő 110 gyermek, eső által elvert, elmaradt kirándulásának kapcsán így szól hozzánk: „Ki érti Istent? Titkos terveit? / Miért rikatja meg kedvenceit? / Most millió vetésnek szomszárja van, / s az Istennek mindenre gondja van, / ezer erdőnek szomszárja van, / sok-sok szegénynek kenyérgondja van, / s az Istennek mindenre gondja van: / felhőkannából mérőföldek felett / erdőket öntöz, búzát, réteket, / s elázik közben egy kirándulás, / sok öröm-sátor, ábránd, kacagás. / Ne sírjatok, aprócska magyarok, / mesénkben mink is így jártunk, nagyok. /

Akartunk menni szebb jövő felé, / s vihar-sövény állt lábaink elé. / Isten küldött egy véres felleget, / vérzapor hullott, sirtunk eleget, / eláztatta az öröm-sátrakat, / zokogás rázott gyávát, bátrakat, / Új, szebb tavaszba, mint a madarak, / készültünk, s a majális elmaradt. / Ki érti Istent titkos útjait? / Kedvenceit miért rikatja itt? / Újabb kirándulásról álmodunk, / s elindulunk, ha kivirul botunk.” Sok-sok újesztendei lehetőségeink közül, hadd mondjam el én is, hogy üzenetet kaptunk az Erdélyben lévő, háromszéki Árkos testvéregyházközség lelkészétől, presbitériumától. Megajándékoztak egy, a Kárpátok erdejéből kivágott fából készített, faragott kopjafával. Ez a fa éltre kel 2005. július 31-én, az alföldi unitárius búcsú alkalmával Füzesgyarmaton, a fehérre meszelt templom melletti szoborkertben a többi emlékjel társaságában. Ez lesz a TESTVÉRISÉG KOPJAFÁJA. Jövünk – írja a lelkész –, sokan el fogunk jönni, hogy együtt velünk, e táj, e vidék népével, vallásra és ideológiára való tekintet nélkül hitet tegyünk együvé tartozásunkról, igaz testvériségünkéről. Hívással fejeződik be a fájdalmasan bizakodó levél. De a nyári találkozásig jöjjenek, minél többen vegyék útjukat a vadregényes Erdély felé, mert annak székely-magyar népe tud szomorkodni, de megbocsátani is. Várnak mindenkit az erdélyi falvak, városok, gyülekezetek, hegyek, folyók, pisztángos patakok, tündérlakta tavak, mert a szeretet „működik” tovább. Székely János tiszteletes és presbitériuma szavát, tudom, hogy nagyon sokan lesznek, akik meghallják, de természetesen, ahogy az Írás mondja, lesznek, akik hallanak, de mégis süketek, látnak és mégis vakok maradnak. A lehetőségek botja a kezünkben van, egy percen belül ide iramodik a tavasz, és elindulunk, mert kivirágzik a botunk, újabb kirándulásokra, arra, ahol kél a nap, ahol úgy várják, hogy változzanak a csillagok felettük. Testvéreim, ugye ott lesz a mesebeli szabólegények minden kelléke zsebünkben, mindig kéznél: „Szakadt lelket foltozni, foltozni! / tört szíveket drótozni, drótozni!”

2005 farsangján

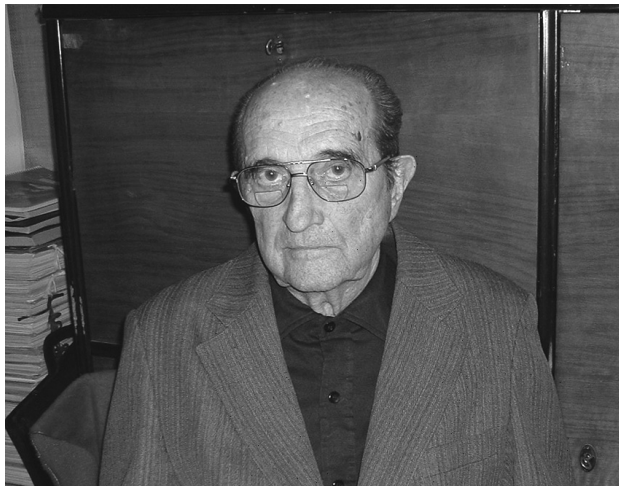
Balázsi László

Unitárius portrék

Kelemen Miklós 80 éves

Neves egyháztörténészünk rögös életútja

Az Unitárius Élet olvasóinak és a dél-alföldi városokban lakó kedves unitárius testvéreinknek (Füzesgyarmattól Hódmezővásárhelyen át Szegedig és Kecskemétig) nem ismeretlen Kelemen Miklós neve. Évtizedek óta az Unitárius Élet egyik állandó szerzője, akinek szinte a lap minden számában jelennek meg kitűnő írásai Egyházunk egykori szellemi nagyságairól, jeles történelmi évfordulóiról, vagy a rólunk szóló irodalmi vonatkozásokról. Ezek a cikkek nagyon nagy szakmai felkészültségről, alaposágról, tárgyi tudásról tanúskodnak. Információgazdagságuk és igényes irodalmi megformálásuk lenyűgöző. Irodalmi élménynek sem utolsók. Bár Miklós bátyánk nem tartja magát szépírónak, de lelkészi hivatásából eredően lehetetlen fel nem ismerni, hogy a szavak avatott mestere is, aki rövid, lényegretörő és mesterien építkező stílusával magvas gondolatokat tud meglepő rövidséggel előadni és ennek következtében mindig egy kis irodalmi remeket alkot. Így nagyon könnyen eljut bármilyen műveltségi szinten álló olvasóhoz is. Az ő írásait nemcsak a vájt fülűek tudják élvezettel olvasni, hanem a kevésbé iskolázott emberek is. Úgy érzem, hogy ilyen teljesítményre csak olyan ember képes, akinek magának is rend van a fejében. Ami a mai zűrzavaros világban nem egy lebecsülendő szempont. Egy óriási tudásanyag birtokában is letisztult gondolatokkal rendelkezik és ezeket akarja megosztani velünk, vagyis az olvasóival. Emellett írásai mindig nagy-nagy szeretetről, tiszteletről és féltésről tesznek tanúságot Egyházunk iránt. Írásait nem lehet megghatódottság nélkül olvasni. Mindig nagy-nagy melegség és boldogító érzés tölti el szívünket, mikor ráeszmélünk arra, hogy egy ilyen kis egyház mennyi szellemi nagyságot adott ennek a kis országnak és elárvult szegény népnek. Ez az unitárius szelle-

miség nagy-nagy emberformáló és nagy gondolatokra, nagy szellemi teljesítményekre ösztönző erejét tükrözi.

Ha ezek alapján valaki úgy gondolja, hogy könnyű lehetett neki sokat alkotnia, hiszen 80 évéből legalább 70-et a könyvtárakban tölthetett, az nagyon téved.

Amint Kelemen Miklósnak a következőkben kirajzolódó „Curriculum vitae”-jéből kitűnik, életének első 60 éve korántsem volt könnyű és nem nagyon volt alkalmas arra, hogy kedvenc témáinak kutatásával, feldolgozásával foglalkozzon. Van aki amikor a nyugdíjas kort (a 60 évet) betölti, úgy érzi, hogy most már eljött az igazi pihenés, a semmittevés ideje. Nála valójában akkor kezdődött életének legaktívabb, legtermékenyebb korszaka. Sok nyugdíjasnak – különösen akik korábban szellemi pályán dolgoztak! – érdekes ezen elgondolkodni.

Azért is adom közre eléggé részletesen ezt az életrajzot, hogy lássuk: olyan életút után, mint amilyen Kelemen Miklósnak az első 60 évben osztályrészül jutott sok embernek már semmire sem lett volna kedve. Ő pedig akkor kezdte alkotó tevékenységét, fiatalokat megszegyenyítő hittel, akarral és lendülettel.

Kelemen Miklós 1925. február 16-án született Szegeden. Erdélyből ide áttelepült család gyermekeként. Édesapja marosvásárhelyi származású MÁV-felügyelő volt, aki a MÁV Szegedi Üzletigazgatóságán dolgozott. De családjuk eredetileg nagyernyei. Családfájukat és címerüket – amelyben egy páncélvértetes kar villámokat markol – 1617-ig tudják visszavezetni. Szegeden a Felsővárosban laktak. Ott végezte elemi iskoláit a közeli Tunyogi-Csapó-féle magániskolában. Majd a Klauzál Gábor Gimnáziumba járt. Szegedre akkor is a hódmezővásárhelyi unitárius lelkész szolgált be: Név szerint Bíró Lajos. Az istentiszteleteket pedig a „kakasos ref. templomban” tartották. (Azért volt „kakasos”, mert kakast ábrázoló szélkakas volt a tornyán.) Ezzel szemben a lakott Gellei József professzor, később akadémikus, egyházközségi gondnok, akiről nemrég írt érdekes cikket az Unitárius Élet hasábjain. Ő intézte el a ref. lelkésszel, hogy ott lehessenek az istentiszteletek.

Édesapját 1940-ben Észak-Erdély visszacsatolása után a MÁV kolozsvári üzletigazgatóságára helyezték. Így átköltöztek a kincses városba. Ott fejezte be gimnáziumi tanulmányait az Unitárius Kollégiumban. 1943-ban érettségizett. A természetrajz és a földrajz voltak a kedvenc tantárgyai, ezekből szeretett volna tanári diplomát szerezni az egyetemen. De mivel hárman voltak testvérek, és apjának nem volt annyi fizetése, hogy a tandíjat az egyetemre vállalni tudta vol-

na, ezért nem oda iratkozott be. Egyik nagybátyja: Kelemen Lajos történelemtanár és az egyetemi könyvtár igazgatója azt ajánlotta, hogy az Unitárius teológiára iratkozzon be. Ott jó tanulóként tandíj nélkül is szerezhethet diplomát. Azt tervezte, hogy a teológia mellett párhuzamosan jár majd az egyetemre is. Ez akkor elég elterjedt szokás volt. (Ma sem ártana, ha így lenne! Így még Magyarországon is lehetne önálló teológusképzést indítani. Szerk.)

1944 nyárutóján éppen Szabédon volt legátus, amikor bejöttek az oroszok. A család Pécelre menekült. A Teológiai Akadémia tanárainak egy része Budapesten, a Högyes Endre utcai missziós házban próbálta meg átvészelni az ostromot. Itt megalakult az Ideiglenes Teológiai Akadémia. Itt volt Kiss Elek – későbbi erdélyi püspök – ótestamentum, és angoltanár, Simén Dániel gyakorlati tszv., Abrudbányai (Fokker) János dékán. Vele együtt itt tanult az anyaországi Huszti János (későbbi lőrinci és Nagy Ignác utcai lelkész is). Csiki Gábor a Högyes E. utcai gyülekezet lelkésze nyugatra menekült. Ezért Bencze Márton segédlelkészként látta el a szolgálatot.

1945. február 16-án egy tehervonatra felkapaszkodva visszatért Erdélybe, hogy a teológiát be tudja fejezni. A tanárok még mind vidéken voltak, az egyházi javak kárfelmérésén. Ő a teológián közben továbbhaladt a tananyag elsajátításában és mikor visszatértek a tanárok, akkor levizsgázott az 1944–45-ös év tananyagából. Miután szülei Szegeden laktak, ő anyagi támasz nélkül maradt. De Józán Miklós püspök ingyen biztosította neki a kollégiumi ellátást. Teológusi éve alatt legátusként járt már Kocsordon is. Aztán Alsó- és Felső-Szentmihályfalván (Torda mellett), Homoródalmáson, Homoródszentpálon, Nyomáton, (Marosvásárhely mellett), Vargyason, Alsórákoson. IV. évfolyamos korában pedig már segédlelkészi feladatokat látott el Szabédon (Kereszturi Dénes mellett), Szentgericén (Bíró Izsák mellett), továbbá a kolozsvári Bulgária- és Iris-telepen, valamint Tordán.

1947-ben szerezte meg a lelkészi diplomát. Először Bordoson – Szentgericétől 30 km-re – kapott lelkészi állást. Bár Kiss Elek le akarta beszélni róla, mondván, hogy ott a lelkésznek olyan kevés földje van (10 kat. hold), hogy abból nem tud megélni. Abban az időben ugyanis a lelkészek egy fillér fizetést sem kaptak. Az illetményföld jövedelméből kellett megélniük. A bordosiai azonban olyan rendesek voltak, hogy még adtak melléje 10 kat. holdat. És feleségének – akit 1947 őszén vett el Szentgericén – is volt 10 kat. hold hozománya. Az a szerencse, hogy legátusként és, segédlelkészként Szabédon és Szentgericén belejött a földművelés tudományába. Így valahogy meg tudtak élni a mezőgazdasági termelésből. Bordoson napközliotthon, tejkonyhát létesített és matematikából korrepetálta az iskolás gyerekeket. 1949-ben született egy kisfiú, de az 3 hónapos korában tüdőgyulladásban meghalt. Még ebben az évben megüresedett a nyomáti parókia, miután Pető lelkész elhunyt. De özvegye – ez is általá-

nos gyakorlat volt, – ott maradt a parókián. (Ez egy nagyobb gyülekezet volt. 300 lelket számlált.) A kommunista hatalomátvétel következtében borzasztó nehéz idők jártak akkor. A 10 hold illetményföldre is vetéstervet, beszolgáltatást írtak elő, és dúlt az osztályharc. Egyszer nyár végén kigyulladt az óriási csűr, tele beszolgáltatásra szánt kenderrel, amivel kapcsolatban kitalálták, hogy biztos ő gyújtotta fel, hogy ne keljen beadási kötelezettségét teljesítenie. Közben apjáékon keresztül Csiki Gábor akkori budapesti püspök érdeklődött utána. Vissza kellene térnie Magyarországra lelkésznek. Azonban az illetékesek közölték vele, hogy lelkészként soha nem kap áttelepülési engedélyt Magyarországra. Jobb, ha pályát változtat. 1952 októberében lemondott a nyomáti lelkészségről és Szászrégenbe ment a faipari vállalathoz anyagtéri segédmunkásnak, később a ládagyártó részlegbe gépmunkásnak. Végül a könyvelésbe könyvelőnek. 1953-ban beiratkozott a Bábes-Bolyai Egyetem számtan-fizika tanári levelező szakára. Első feleségétől elvált, mert édesanyja ragaszkodott ahhoz, hogy idős korára maradjon mellette Szentgericén. Végre 1956 tavaszán kapta meg az áttelepülési engedélyt Magyarországra.

1956. március 16-án érkezett haza Szegedre szüleihez. Csiki Gábor Fűzesgyarmatra szerette volna kinevezni lelkésznek, de közben ezt a helyet Vörös István kolozsvári tanárral töltötték be. Így állás után kellett néznie. Mint könyvelőnek és matematikatanárnak sikerült a szegedi MNB fióknál elhelyezkednie. Itt ismerte meg második feleségét. Hamarosan behívták katonának Szentésre, de az 56-os események miatt 1956 novemberében leszerelték. Vörös István 1957-ben hazament Erdélybe. Így 1958 februárjában őt kinevezték Fűzesgyarmatra lelkésznek. Feleségének pedig a szeghalmi MNB-nél sikerült elhelyezkednie. Fűzesgyarmaton akkor még megvolt a régi iskolaépület és a nagy parókia. A megszűnő déványai egyházközség anyagát is ő szállította át oda és tárolta be. 1962 áprilisáig szolgált ott, amikor Pethő István püspök Jakab Jenő helyére, Hódmezővásárhelyre helyezte. Itt is többszörös társbérlet fogadta. Ott maradt a parókián Jakab Jenő volt felesége, de ott lakott a kántor-tanító és a harangozó is. Kis híja volt, hogy Ferencz József nem adta el az egész templomot és parókiát egy ipari üzemnek. Az adásvétel azon bukkint meg, hogy a 4 család elhelyezését az egyház nem tudta megoldani. Lakottan pedig nem vették meg az ingatlant. Egyébként Vásárhelyen azért van olyan szép nagy templom, parókia és gyülekezeti ház, mert egy Kovács nevű téglagyáros válását a kat. egyház nem engedélyezte. Ezért áttért unitárius hitre, és bőkezűen támogatta az egyházat. Nemcsak a templom és az egyéb ingatlanok építéséhez adott ingyen téglát, de a gyárában is csak unitáriusokat alkalmazott. Így aztán, aki a téglagyárban akart dolgozni, az mind áttért unitárius hitre, de ezek kizárólag mind családfők voltak. Családjaik, gyermekeik, azonban maradtak katolikusok, reformátusok, evangélikusok. Miklós Bátyánk 13 évi vásárhelyi szolgálata alatt 110 unitárius csa-

ládőt temetett el. Abban az időben, amikor ő ott szolgált, a kórház igazgatója: Ormos Pál volt a főgondnok. De még ő sem merte vállalni, hogy a kórházba felvegye könyvelőnek. Ezért először alkalmi munkákból élt. Egy rózsakertészethez járt dolgozni. De foglalkozott fakivágással, disznóölésen való segédkezéssel stb. Két év múltán „protekcióval” sikerült a helyi Állami Gazdaságba bekerülnie a kertészethez.

A tüdőgondozó intézet egyik vezető embere nagy ornitológus volt. Megkérte őt, hogy hadd másszon fel a templomtoronyba bagolytojásokat szerezni. Ebből lett a „protekció”, hogy felvették az Állami Gazdaság kertészetebe. Később készletgazdálkodó lett az állattenyésztésben, majd a keverőüzemben adminisztrátor. De az Állattenyésztési Főiskolára csak egy kis „külső segítséggel” juthatott be, a főiskola könyvelésére.

(Ezt a történetet azért írom le ilyen részletesen, hogy mindenki előtt világos legyen – aki nem élt még akkor – hogy milyen „fenéig tejfel volt” a „kádári puha diktatúra” időszaka, amikor, ahogy most sokan szélteben-hosszában hangoztatják: „mindenki könnyen kapott munkát, amiből tisztességesen meg tudott élni és nem volt ez a szörnyű munkanélküliség, mint ma”).

Itt született kislányuk Enikő, aki ma már boldog családanya és férjével Ásotthalmon él. Hódmezővásárhelyhez kötődik az is, hogy céltudatosabban kezdett foglalkozni egyháztörténeti kutatásokkal. Kezébe került egy német nyelvű könyv az Erdélyi antitrinitáriusok történetéről. Ezt nyelvgyakorlás végett le is fordította. Másrészt a Keresztény Magvető c. erdélyi unitárius teológiai folyóirat felhalmozott több évfolyamának köteteit kezdte olvasgatni és egy csodálatosan gazdag világ tárulkozott ki előtte. Feléledt a történelmi kérdések iránti nosztalgiája, és módszeresen kezdett egyháztörténettel foglalkozni. 1975. október 20-án Ferencz József kinevezte szegedi lelkésznek. Mondta neki, hogy Szeged nagyon kis egyházközség. „Nem baj” – volt rá a válasz. „Melléte ellátod majd az orosházi, a békéscsabai, a gyulai és a kecskeméti szórványokat is”. Így is lett. Így a dél-alföldi térségben szolgált 1989-ig. Közben 1985-ben nyugdíjba ment. Aztán szinte naponta járt be a Szegedi Tudományegyetem könyvtárába, ahol rengeteg erdélyi vonatkozású könyv volt, hiszen 1920-ban oda menekítették át a kolozsvári egyetem anyagát. Itt módszeresen kezdte gyűjteni az őt érdeklő témakörök forrásanyagát. Melyek ezek?

Elsősorban az unitárius püspökök élete. Hiszen ezen keresztül az egész egyház története megismerhető. Aztán az unitárius teológiai tanárok élete és munkássága. Az unitárius írók, költők munkássága.

A legbúszkébb Heltai Gáspárról és Enyedi Györgyről írt monográfiájára. Valamint az Unitárius Kislexikonra, amelyben 2230 szócikk van, de már megvan a kibővített változata is, amelyben 3500 szócikk található. Ezenkívül könyvespolcán sorakozik 25 bekötött kéziratos kötetben az egész unitárius egyház és irodalomtörténet anyag, a XVI. századtól egészen a XX. század végéig. Egy-egy évszázad 4-5 vaskos kötetet ölel fel. Je-

lenleg Válaszuti György hitvitái, illetve a Pécsi Disputa eredeti szövegének a mai nyelvhasználat és helyesírás szerinti átírásával foglalkozik, mert eredeti formájában türelemjáték ennek végigolvasása. Ugyanis akkor még nem használták az ékezetes betűket, tehát minden úgy van leírva, mint egy régi távirat szövegében. Összeállította már az UNÉL Repertóriumát. Én pedig javasoltam neki egy unitárius Breviárium megszerkesztését is, a legnagyobb unitárius gondolkodóink örökbecsű, és mindenkor nagyon megszívlelendő gondolatainak gyűjteményét.

További sikeres alkotómunkát kívánunk Neked kedves Miklós Bátyánk, nagyon jó erőben, egészségben, kedves feleségeddel és megértő társaddal az oldaladon, akivel itt Pesten ismerkedtél meg és kötöttél házasságot második feleséged elvesztése után.

Dr. Zoltán Zoltán

J e g y z e t

Kelemen Miklós szellemi munkásságának lexikai tömörségű összefoglalása:

Az Unitárius Életben 1958-tól 141 tanulmány és megemlékezés

Egyleti előadás A Dávid Ferenc Egyletben 4 előadás

Könyvek Enyedi György (1997)

Heltai Gáspár (1999)

Unitárius Kislexikon (1999)

TV-szereplés 5 alkalommal

Rádiós istentisztelet 17 alkalommal

Különböző lapokban 20 tanulmány

Budapesti szolgálat (istentisztelet, temetés stb.) 60 alkalommal

Könyvtárnak ajándék: 200 kötet könyv, 191 tanulmány, feldolgozás, összeállítás

Saját egyházi beszéd 12 kötetben 110 db.

AD MULTOS ANNOS, PATER NICOLAUS KELEMEN!

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nemesi rangot adott a papoknak több megfontolásból. Az lehet, hogy az unitáriusoknak nem szólt a kegy, hiszen tudjuk történelmünkől, hogy az általunk is nagynak mondott fejedelem súlyos ütésekért mért egyházunkra! (Lásd Keserűi Dajka János „unitáriusítását”, aki úgy „vizitálta” a háromszéki egyházközségeinket, hogy 63 gyülekezetet „visszareformált” egyházába.) De Te tudod legjobban ezeket a dolgokat, mert lelkészi munkásságod sok évtizedét Klíó és Kalliópé múzsák oltárán áldoztad fel, szerénységgel, alázattal szolgálva a nevet, számokat, tényeket, eseményeket. Bethlen Gábor-féle költői levelet küldök Neked 80. születésnapodra: „Akik mohos tetők alatt / szegényeket tanítanak, / fohászt, kik állva mondanak, / térdet, fejet nem hajtanak, / fáradnak és virrasztanak / s gondokkal terhesek, / sötétség felderítői, / gyémánt magvakk elhintői, / a becülettel teljesekek, / a jó sorsra érdemesek, / igazi nemesek. / ...Kiket nem várt föld és vagyon, / kikre az Úr gondja vagyon, / a fáradt sokgyerekesek, / kiket a baj megkeresett, / az igazak, a kevesek, / ütésektől sebesek, / azok a nemesek.” Isten éltesen MÉG!

Szolgatársad: Balácsi László,
kései utódod a fűzesgyarmati eklézsiából

Egyházi hírek

FŐTANÁCS - k o z t u n k

Február 5-én a Budapesti Egyházközség tanácstermében ülésezett Főtanácsunk. A 45 főtanácsos közül 36-an vettek részt a nagyon fontos tanácskozáson. Egy esztendővel ezelőtt kezdtük meg az Alaptörvényünk módosításának munkálatait. Ezen a Főtanácson véglegesítettük annak szövegét és Zsinattá alakulva elfogadtuk. Egyházi életünk ennek a megújult törvénynek előírásai és szelleme szerint fog tovább folyni. Az ülés a kiküldött és elfogadott napirend szerint zajlott. Nem tárgyaltunk olyan beadványunkat, amelyek nem érkeztek be a megfelelő időben, vagy az Elnökség nem javasolta tárgysorozatba vételüket. Az Alaptörvény elfogadása mellett fontos döntésünk volt a Miskolci Unitárius Egyházközség megalakulásának törvényesítése. Lakatos Adél Csilla lelkesítő munkáját kísérje Isten áldása, akit a Főpásztor ide nevezett ki.

Ez év február 3-án lejárt a 4 évvel ezelőtt választott tisztségviselők megbízatása. A Zsinattá alakult Főtanács kitzúta a választó Zsinat időpontját március 5-re, amely a Bartók Béla Egyházközségben fogja végezni munkáját. Az előkészületek zavartalan menete érdekében kéri a Zsinat a szükséges beszámolóik időbeni elkészítését, összesítését, hogy ki lehessen küldeni a tanácsosoknak. A jelölő bizottság munkáját megkönnyítendő, kérjük a gyülekezeteket, hogy az Alaptörvény által előírt tisztségekre nyújtsák be időben jelölésüket. Akik tisztségre (püspök, főjegyző) és jelöltségre (főgondnok, főgondnok-helyettes) számítnak, a törvényes határidőn belül jelentkezésükkel együtt adják be az átvilágításukról szóló igazolást is. E nélkül érvénytelen a jelentkezésük.

B. L.

Bemutatkozás

Új gyülekezet, új lelkész

A Magyarországi Unitárius Egyház legújabb segédlelkészeként, az alakulóban levő Miskolci Unitárius Egyházközség megbízott lelkészeként hittestvéri szeretettel üdvözlöm az Unitárius Élet Olvasóit.

A Hargita megyei Homoródszentmártonban születtem, Brassóban nevelkedtem és itt jártam általános iskolába. Középkolai tanulmányaimat a székelyudvarhelyi Benedek Elek Tanítóképzőben végeztem, és ezért különös kapcsolat fűz a Székelyföld szívében levő városhoz, és annak szellemiségéhez. 1995–1998 között édesapám szülőfalujában, a Brassó megyei Olthévízen tanítói állásban dolgoztam, és itt kerültem szorosabb kapcsolatba az egyházi munkával. Az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet akkori munkatársaival létrejött jó baráti viszony következtében több éven át táborszervezői munkát vállaltam, a szórványban élő unitárius gyermekek és fiatalok számára több ízben megrendezett szórványtáborokat szívügyemnek tekintettem. Így kerültem egyre közelebbi kapcsolatba az Unitárius Egyházzal, és azzal a szellemisséggel, amely végül segítetett azon döntésem meghozatalában, hogy pályát változtatok.

1998 őszén felvételt nyertem a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetbe, ahol 2003 nyarán fejeztem be tanulmányaimat. Ezt követően a kolozsvári kórházakban végeztem kórházlelkészi szolgálatot, amelynek során sok unitáriussal kerültem kapcsolatba, s az ő segítségükkel olyan csodálatos tapasztalattal gazdagodhattam, mely minden bizonnyal még nagyon sokáig elkísér munkámban. Tulajdonképpen ennek hatására kezdtem el foglalkozni a lelkigondozás problémakörével s iratkoztam be pszichológia szakra. Ugyancsak ebben az évben

kerültem szoros kapcsolatba az Észak-Erdélyi szórványgyülekezetekkel, néhány hónapig a beszercei, kidei, dési gyülekezeteknek voltam megbízott lelkésze.

2004 nyarán életemben új fordulat következett be. Férjemmel Miskolcra költöztünk, és azóta itt, Magyarországon élünk, jómagam a Magyarországi Unitárius Egyház jóvoltából a Miskolcon és környékén élő unitáriusok lelképásztora lettem. Az elmúlt hónapokat a miskolci szórványegyházközség önállósulását, megalakulását elősegítő munka jellemezte. Híveinkkel ez idáig havonta egy alkalommal tartottunk istentiszteletet, a jövőre vonatkozó tervünk az, hogy ezt a számot kettőre emeljük és más alkalmakkor is, többször együtt lehessünk. Istentiszteleti alkalmakkor a miskolci belvárosi, Hunyadi utca 8. szám alatti evangélikus egyházközség imatermében találkozzunk, de az ún. szórványgondozói munka tulajdonképpen a meglátogatott családok otthonában folyik. Gyülekezetünket nem a nagy létszám, de sokkal inkább a lelkes együttműködés, a tiszta lelkű egymáshoz közeledés szándéka, s így igen meghitt, kellemes hangulat jellemzi.

Ezúton tisztelettel kérek minden kedves Olvasót, hogy amennyiben ezen a környéken olyan unitáriusokról lenne tudomása, akik ez idáig nem vették fel a kapcsolatot egyházközségünkkel, úgy legyenek segítségünkre a nevek, címek esetleg telefonszámok megszerzésében, hogy híveink újból kapcsolatba léphessenek az egy Isten hirdető, az Isten országát munkáló egyházzal, saját lelkük gazdagodására, s gyülekezeti életünk felvirágoztatására.

Lakatos Csilla,
gyakorló segédlelkész, Miskolc

Akik előttünk jártak

Kovács János (1846–1905)

100 évvel ezelőtt hunyt el. Az 1848-as kossuthi politika egyik hívére – az angol-amerikai unitárius kapcsolatok kiépítőjére, Kovács János tanárra szeretnénk emlékezni.

Kovács János két évvel a szabadságharc kitörése előtt, 1846-ban született Fiafalván, egyszerű székely szülők gyermekeként.

Középiskolai tanulmányait Székelykeresztúron kezdte, majd Kolozsvárt folytatta, ahol a tanulás mellett Daniel Gábor főgondnok gyermekei mellett töltött be nevelői állást. Az 1868-ban érettségizett ifjút 1870-ben a Főtanács a londoni akadémiára jelölte továbbtanulásra, 1870 őszétől 1872 nyárközépig a Manchester New-College hallgatója volt.

Londonba utazásáról naplót vezetett. Eből tudjuk, hogy Kolozsvárról „gyorskocsival” utazott Nagyváradig, innen vonattal Budapestig, ahol négy napig ismerkedve a várossal, április 8-án folytatta útját Bécsig. Itteni négynapos városnézés után Salzburgon – Münchenen keresztül ért Zürichbe, ahol 1870. április 25-től augusztus végéig az ottani egyetemen képezte magát. A manchesteri New Collegnek 1870. szeptembertől 1872 júliusáig volt növendéke, majd 1872 őszén kezdte meg tanári tevékenységét Kolozsvárt.

Kolozsvári tanárságának jelentősebb eseményei az alábbiak voltak: 1873-tól a Ferenc József Tudományegyetemen az angol nyelv tanítására kapott meghívást. 1876-ban megalapította az Angol Társalkodó Kört. 1877-től 1891-ig a kollégium igazgatói tisztségét töltötte be. 1878-tól a Keresztény Magvető társszerkesztőjeként is működött. 1881-ben az Egyház képviselőjében részt vett Londonban a Brit és Külföldi Unitárius Társulat közgyűlésén, hova Felső-Olaszországon keresztül utazva Milánóban felkereste az olasz unitáriusok ismert nagy alakját Braccifortot, majd Turinban az ott tartózkodó Kossuth Lajost, kivel a későbbiekben több levelet is váltott. Angliában egy hónapig időzött. Ez idő alatt, az angol unitáriusok körében előadásaival 1800 Ft-ot gyűjtött a budapesti egyházközség javára, a budapesti egyházközség lelkesi fizetésére pedig évi 100–100 font-sterlinget.

1882-ben ugyancsak az E. K. Tanács határozatából az Egyházat az amerikai Saratogában képviselte, az ott tartott „Unitáriusok és más szabadelvű keresztények konferenciáján”. Az itt eltöltött fél év alatt 38 templomban prédikálva, ismertette meg hitrokonaival a magyar unitáriusok életét. Ezen útján előadásaival és felolvasásaival 3200 Ft-ot gyűjtött a Channing és a Richmond „tanári szék” javára. Útjáról megemlékeztek a korabeli sajtó legkiválóbb képviselői is.

Kovács János nehéz időszakban töltötte be a kollégium tanár-igazgatói tisztségét. Mint tanár történelmet és angolt tanított, a Papnevelő Intézetben pedig angol nyelvet és irodalmat.

A korabeli egyházi lapok részletesen foglalkoztak a tanügy terén kifejtett munkásságával, ezért – az alábbiakban – csak futólag soroljuk fel itteni tevékenységét. Így pl. növelte a tanárok számát, előmozdította az Apollo-kör létesítését, módosította a felügyelői és a gondnoki hatáskört és az Ifjúsági Olvasó- és Önképzőkör alapszabályait, megszervezte az osztályfőnöki intézményt és a tanügyi értekezleteket, a vasárnapi hitoktatást, megszüntette az esküdszéket, eltörölte a magántanítást, szakkönyvtárat létesített, új tantervet léptetett életbe, szerződést kötött az állammal, államsegély tárgyában stb.

Mint irodalmár is jelentős munkát végzett. Így többek között Naplót vezetett külföldi útjairól. Ismeretésekkkel, tudósításokkal és fordításokkal növelte a Keresztény Magvető színvonalát. Felolvasásokat tartott a Dávid Ferenc Egyletben és az Iparos Egyletben. A Kisfaludy Társaság megbízásából összegyűjtötte apósa, Kriza János 1894-ben kiadott verseit. Írt a hazai és külföldi egyházi lapokba és a korabeli jelentősebb újságokba. 1893-ban megírta magyar és angol nyelven Paget János életrajzát, 1896-ban pedig Hopps P. Jánostól lefordította „A miatyánk egyháza” című munkát.

Gál Kelemen így jellemezte Kovács Jánost: „Diákjainak sokat zsörtölődő, de jóakarató segítő, támogató atyai barátja, mestere volt. Biztosította a szegény székely fiúk megélhetési módjait és forrásait. Lelkesedéssel magyarázta a történelem eseményeit. Nagy öröme volt, ha valamelyik tanítványa az angolban szép eredményt ért el. Majdnem minden társadalmi mozgalomban részt vett. Az ő korában nem volt még egy tanár, akit a városi közvélemény annyira ismert, nyilvántartott volna (Mikó Imre: „Kovács János amerikai utazása” Ker. Magv. 1978. 26. old.)

„Édesapánk, Kovács János emlékére” címmel gyermekei adtak ki egy kétrészes füzetet, mely Kovács János temetésén elhangzott beszédek és Gál Kelemennek az elhunyt életét méltató cikkét tartalmazta.

A hálás utókor összegyűjtötte a korabeli sajtó Kovácsról írt cikkeit és beszámolóit, melyet leszármazottai jóvoltából a kolozsvári Központ őrizhet. Emlékét még a Középiskolai Tanáregylet és a Látóhatár c. lap örököltette meg.

Kovács Jánosra való emlékezésünk szolgáljon buzdításul azoknak, akiket nem az egyéni érdek, hanem az unitárius egyházi közösség felemelésének szándéka vezet.

Kelemen Miklós

Dr. CSÍKI GÁBOR emlékezete

(1909. június 1. – 2004. december 30.)

A 2004-es unitárius falinaptár közepét jelképesen az erdélyi Székelykeresztúr unitárius templomának és régi iskolájának színes fotóanyaga díszíti. Az esztendő szomorúan is jelképes a székelykeresztúri, de öregségükre Százhalombatta-Dunafüredre került unitárius Csíki-család számára: az év elején örökre elment Csíki Zsuzsanna (Unitárius Élet, 2004/2) majd őt követte, az év végén csendesen az utolsó testvér, dr. Csíki Gábor jogtanácsos, a Budapesti Unitárius Egyházközség hajdani presbitere (2004. december 30.).

Dr. Csíki Gábor, a hasonló nagynevű budapesti unitárius püspökhelyettes unokaöccse 1909. június 1-jén, pünkösd napján született Székelykeresztúron, a gazdálkodó Csíki Miklós és Patakfalvi Anna házasságának második gyermekeként. A Trianon utáni nehéz kisebbségi években a család hat gyermeket, négy fiút és két leányt nevelt fel. A háború utáni trauma, a nemzetiségi és gazdasági nehézségek miatt akkor százezrek vándoroltak ki Erdélyből. Így 1928 őszén a fiatal Csíki Gábor is elindult szerencsét próbálni Amerikába, de csak a magyar fővárosig, Budapestig jutott el, ahol rátermettsége, munkabírása, a gondviselés meg a szerencsés véletlen, bár megpróbáltatások árán, de megsegítette, megtartotta élete végéig megtalálva mindazt a szepet és jót (család, nemzeti, vallási közösség), melyre hívő magyar ember mindig is áhítozik.

Egész életére meghatározó keretet adott erdélyi származása, neveltetése, Istenben való erős hite, nemzeti elkötelezettsége, a Budapesti Unitárius Egyházközséghez való ragaszkodó kötődése. Kezdetben a Hőgyes Endre utcai diákotthonban (Misszió Ház) kapott szállást, leérettségizett a Lónyai utcai Református Kollégiumban, következett az önkéntes katonáskodás (1929) majd dolgozni kezdett és teljesen önerőből elvégezte a kecskeméti jogakadémiát, végül 1937-ben Pécsen szerzett doktorátust Krisztics professzornál. Mai változó és rohanó világunkban szinte hihetetlennek tűnik, hogy dr. Csíki Gábornak egyetlen munkahelye volt: a Budapesti Gázművek, ahol kezdetben (1933-tól) az órabéres osztályon, majd a doktorátus után, a gázgyári titkárságon, ill. mint jogtanácsos dolgozott egészen nyugdíjaztatásáig, 47 éven keresztül. Családalapítása is Budapesthez kötődik: 1942. október 11-én feleségül veszi Rácz Erzsébet Zsuzsanna okleveles óvónőt, házasság, mely boldogságukra két leánygyermekkel (Csíki Tünde, Csíki Anikó), három unokával (Levente, Gábor, Eszter) és egy

dédunokával (Botond) áldotta meg. Hosszú, szép élete ennek a kiegyensúlyozott több mint fél évszázados boldog házasságnak, megértő drága hitvesének is köszönhető. Feleségének 1994-ben bekövetkezett halála után, Zsuzsanna testvérével élt szeretett egyetértésben Dunafüreden (Százhalombatta), kis házban a természet közelében, ahol még mozgáskorlátozottsága ellenére is, minden év karácsonyán úrvacsorát vett a budapesti Nagy Ignác utcai lelkesztől.

Életének legnagyobb kockázatát az 51 évvel ezelőtti Don-kanyari szörnyű katasztrófában való kényszerű részvétele jelentette. Már házasságát követő napokon a frontra kerül és 1942–43 fagyos tele a második magyar hadsereg katonájaként, az ukrán fronton Korotojak, Uriv, Voronyezs térségében találja. Saját elmondása alapján az 1943-as januári nagy áttöréskor „megjárja a poklok poklát”, a Don Jegéről éhesen és félig megfagyottan kis csoportjával (munkaszolgálatosok és katonák) többszöri bekerítés után (utoljára Belgorodnál) sikerül áttörnie, kiszabadulnia, megmenekülnie. Március hónapjában kerül haza a komáromi majd az Alkotás utcai katonai kórházba, tifuszos betegen, és olyannyira lesoványodva, hogy felesége és rokonai sem ismernek rá. Mindvégig az Isteni Gondviselés volt vele. Életét mentette meg igaz hite és erős élni akarása.

Életakarátára, munkabírására az elkövetkező évtizedekben is nagy szükség volt. Családjának, magyarságnak, egyházának szeretetében élte további életét. Igazságát folyamatosan megmarcolta. Szülőföldjétől, Erdélytől és a Székelyföldtől, a Hargita alatti emberektől soha el nem szakadt. Bár „itthon” volt Magyarországon minden évben hazalátogatott Erdélybe, hogy „otthon” is legyen. Onnan merített erőt és feltöltődést hétköznapiakra és ünnepekre. Ahogy csak tehette állandóan gondoskodott, segített és közvetített ember-ember között.

Most búcsúzunk tőle, kidőlt a nagy fa! Hosszú, értékes, becsületes munkával leélt, megharcolt, de szép élete üzenet a mának: hinni, remélni, megmaradni. Emléke legyen áldott és szavai további útavalónk: Legyen veletek a Jó Isten, magyarok!

Wass Albert soraival emlékezve, őrizzük meg szeretetben emlékét:

*„Üzenem az otthoni hegyeknek:
a csillagok állása változó.
s törvényei vannak a szeleknek,
esőnek, hónap, fellegeknek
és nincsen ború örökkévaló.
A víz szalad, a kő marad,
a kő marad.”*

Dr. Kovács J. Attila,
(Százhalombatta-Dunafüred, Strand utca 7.)

Egyházközségeink életéből

A Budapesti Unitárius Egyházközség életéből

A Lőrinczi Mihály Unitárius Kulturális Egyesület megalapításának célkitűzései. Az alapító, kezdeményező nyilatkozata

Közel egy évtizede tartozom a Budapesti Unitárius Egyházközséghez unitárius feleségem révén, mint református. Dávid Ferenc emléke nyomán könnyű volt itt lelki társakra találnom.

Kászoni-Kövendi József lelkész, valamint Vadady Attila kántor évek óta tervezte egy unitárius egyházi kórus megalapítását, de valahol mindig elakadt ez a szép tervük.

Úgy éreztem, hogy családommal meg kell hoznom azt a döntést, hogy segítségünkkel ez a fontos terv megvalósulhasson. Szerény hangunkkal, lelkesedésünkkel, kórustagok toborzásával folyamatosan, valamint egy éven keresztül anyagilag is támogatni fogjuk a kórus működését.

A kórus a Lőrinczi Mihály Kulturális Egyesület keretében fog működni.

A névadó, erdélyi unitárius kántor, karvezető, színjátszócsoporthoz vezető, néptanítóként évtizedeken keresztül egyedül tette azt, amit mi az Unitárius Kulturális egyesületben célunknak tűztünk ki. Az egész élete és munkássága a közösségformálást, a hagyományápolást szolgálta. A kórusvezetése a hit, a remény és a szeretet kisugárzását a felcsendülő dallamokon keresztül valósította meg.

2005. január 11-én volt az alakuló ülésünk, ahol a jelenlévők megválasztották a tisztségviselőket is.

A jelenlévők Vadady Attila kántor urat választották meg egyhangúan az egyesület elnökének, aki a tisztséget elfogadta, és biztosította a jelenlévőket arról, hogy a tőle elvárható módon mindent megtesz a sikeres működésünkért.

A kórus minden jó hangú és lelkes unitárius testvért vár, minden kedden este hat órakor, 1055 Budapest Nagy Ignác u. 2–4. szám alatt a gyülekezeti teremben, akinek öröm az együtt éneklés, amely az egyik legnagyobb intellektuális élményt is jelentheti minden résztvevő számára.

Dr. Szolnoki Lajos

A Szerkesztő megjegyzése: Örülünk a nagyszerű kezdeményezésnek. Lelkesen támogatjuk és sok sikert kívánunk eredményes működésükhöz. Minél több egyházközségünkből szeretnénk ilyen kezdeményezésről hírt adni.

Visszaemlékezés a „Lőrinczi Mihály” Unitárius Kulturális Egyesület névadójára

Lőrinczi Mihály 1906. november elsején született Csekefalván Székelyudvarhely megyében, földműves családban.

Éles eszű gyermek lévén a falu unitárius lelkésze Varga György és Nagy Sándor szolgabíró, a továbbtanulásra biztatták. Így került az Székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumba, majd a Tanítóképzőbe. Hogy előteremtsek a tanítatásához szükséges javakat, az édesanyja naponta gyalog vitte be a tejet eladásra, Keresztúrra. A kicsi Mihály is nyolc évig gyalogolt Csekefalva és Keresztúr között. Nagyon hamar megszerette az orgona és a hegedűoktatást, hogy többet tudjon gyakorolni, elcserélte az otthonról hozott ebédjét (papírba csomagolt szalonna, kolbász, kenyér, hagyma), azokkal a diákokkal, akik nem akartak élni a számukra biztosított gyakorlási óra lehetőségével.

A Tanítóképzőt 1926-ban sikeresen befejezte. Énekvezéri képesítési bizonyítványt a Kolozsvári Unitárius Teológián szerzett.

Karnagyképesítő Oklevelet a Magyar Dalosszövetség karnagyképzésén nyerte el szintén Kolozsváron.

Mint népiskolai tanító és unitárius kántor a megye több falujában tanított: Nagymedesér, Szentmihály, Homoródszentpéter, Homoródszentpál (itt 1930–1951-ig, mint igazgató tanító is).

Az akkori kor szelleméhez híven, nagyon komolyan vette nemcsak a gyerekek tanítását, hazafias nevelését, hanem a faluközösség minden irányú segítségét is. Különösen a hátrányos helyzetűekre fektetett nagyobb hangsúlyt. Az Ő munkássága idején nem volt írástudatlan a faluban. Hozzá fordultak a falubeliek minden ügyes-bajos dolgaikkal, a kérvények megírásától kezdve az injekciók beadásáig. Az ifjúságnak külön tanította a méhészetet, a gyümölcsfaoltást és a fafaragást.

Homoródszentpálon a kántoroskodás mellett megszervezte és vezette a 60-70 tagú négyes-ötös dalárdát és férfikart, színjátszó csoportot és táncszerepeket. Nagy súlyt fektetett a műsorok összeállításakor a székely hagyományörzésre. Ünnepeleken és versenyeken sokat szerepeltek nemzeti ihletésű programjaikkal.

A második világháború idején családjával együtt szülőföldjéről menekülésre kényszerült. Dunaharasztiig jutottak el. Ott a sok kötelező „kicsi robot” mellett egy evangélikus lelkésszel majdnem mindennap halottakat temettek, és éltek a félelemmel teli életüket. Közben újra szervezte a helybelieknek az iskolai oktatást. Tevékenysége olyan sikeres volt, hogy lakást és állást is biztosítottak volna, ha ott marad, de a szíve hazahúzta a szülőföldjére.

Homoródszentpálon a háborús körülmények miatt kifosztott otthon várta, de a falubeliek szere-

tete, segítőkészsége révén hozzájutottak családjával a legszükségesebbekhez, és azonnal folytathatta a néptanítói munkásságát, segítséget és reményt adva a körülötte élőknek.

1951-től áthelyezték a református Kisgalambfalvára, mert az akkori tanügyi rendszer többszöri felszólítására sem hagyta abba a kántori szolgálat ellátását. Eljövetelekor megható búcsúban részesült. A Szentpáli Dalárda meglepetésként a késő esti órában a kántori lak udvarában megszólaltatta az énekvezérük legkedvesebb dalait.

Kisgalambfalván kezdődött minden előlről. Az énekkar szervezésében és a népszínművek betanításában felesége Buzogány Julóka óvónő volt nagy segítségére. Bizony sok családfőt és anyóst kellett rávenni szép szóval, hogy a jó hangú családtagjaikat engedjék el énekelni az esti munka után.

Igy érték el, hogy a megyei versenyeken a híres dítrói vegyeskarral felváltva nyerték meg mindig az első díjakat.

A nevezetes segesvári Petőfi Ünnepeyre teherautókkal ment a dalárda, de Fehéregyházánál a rendőrség előállította Lőrinczi Mihályt, és többek között arra kényszerítették, hogy többször leírja az eléneklésre kerülő dalok szövegét. Megfenyegették, mindent elkövettek, annak érdekében, hogy lekéssék az ünnepséget. De nem fordultak vissza, hanem utolsóként érkezve, még nagyobb lelkesedéssel énekeltek a hálás közönségnek.

A nehéz, de szép, felemelő évek után Homoródszentpálon, Kisgalambfalván a még élők most is könnyes szemmel emlékeznek a Lőrinczi tanító bácsira, pedig csak tette, amit tennie kellett, és az Ő területén felelősnek érezte magát székely népéért, amelyből Ő is származott.

Amikor öreg nyugdíjas korára Budapestre költözött lányáékhoz, az egyik tanítványa így búcsúzott tőle: „Tanító úr, miért megy el, ha meghal, itt olyan nagy temetése lenne!” A jó Isten akaratára úgy hozta, hogy Budapesten is „nagy temetése” volt. Itt is megtalálta gyökereit az Unitárius Egyház kötelékében. Folytatta továbbra is szerényen a kántori szolgálatot, ha szükség volt rá, mindhárom budapesti unitárius templomban.

Mint örökös főtanácsi tagtól búcsúztak az összegyűltek az Óbudai Temetőben 1993. április 14-én.

A szeretett elektromos orgonáját felesége az elhunyt végakarata szerint a Kolozsvári Unitárius Teológiának adományozta.

Részlet egy tanítványának írt leveléből 1991. március hóban: „Nagy örömöm telik abban, amikor a tanítványaimtól levelet kapok. Felbontom és olvasom... Negyvenegy évi tanítói munkásságom alatt, mindig minden igyekezetemmel a tanítványaim magyarságtudatának a megőrzéséért fáradoztam, a tárgyilagosság alapján, sohasem a gyűlölködés hangján. Vigyáztam a legillatosabb lélekvirágra, a székely népdalra, amely szép megjelenésében, üde és csillogó, mint a Hargita füvére hullott harmatcsepp”.

Lőrinczi Mihály a régi énekkarára így emlékezett vissza:

*Mondd, merre születik a dal?
Valahol tán a csillagokban,
hol tüzes gyémántport kavar
a szél, vagy bölcső ringatáskor
mondd, merre születik a dal?*

*Tengerek mélyén, végtelenben
vizek sodrában, fürge hal
szárnyán, talán madár viharban,
mondd, merre születik a dal?*

*Templomok csendjén, az orgonák
kopott billentyűjén, vagy a hit
ösvényén, szikár hegyeknek,
csúcsain - merre születik?*

*Aztán száll és terjed
mint viharban a hullám
asszonyok, leányok, férfiak ajkán
Homoród, Küküllő, jobb és bal oldalán*

*Kéz, mely vezényelte s dicsősségre vitte
már elcsendesedett...
Már csak gondolatban járja be a tájat
egyébkor idézi a dalárdistákat.*

*Hej az a jó tenor, hogy megfehéredett,
a legjobb szoprán is, már rég nagymama lett.
Eggyé gondolja most újra képzeletbe
beinti kezével, akárcsak régente.
Azt a dalt, mely most őket összefogja
hogy: Tebenned bízunk eleitől fogva.*

Lejegyezte: Vékás Júlia

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

2004. december 12. Advent III. vasárnapján rádiós istentiszteletet tartottunk de. 10 órakor templomunkban, mely alkalommal bemutatkozott templomunkban Lakatos Adél Csilla az újonnan alakult Miskolci Unitárius Egyházközség lelkesze. Az istentiszteletet a Kossuth Rádió egyenes adásban közvetítette.

2004. december 19. Advent IV. Vasárnapja, (10 órakor) az istentiszteletet adventi hang-

verseny követte, mely alkalommal templomunkban felléptek:

Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám csellóművész, akik ünnepi (karácsonyi) dalokat adtak elő – G. F. Händel, J. Haydn, és J. S. Bach műveiből.

Karácsony első és másodnapján, mindkét alkalommal megtelt a templomunk. Első napján a hívek nagy létszámban vettek úrvacsorát,

míg ünnep másodnapján az istentisztelet a kolozsvári legátus szószéki szolgálatával kezdtek, majd az úrvacsoraosztás után megtartottuk a gyermekek karácsonyfa-ünnepélyét.

2005. január 1-jén szombat, az újév első istentisztelete 11 órától a Nagy Ignác utca 2-4 sz. alatti templomunkban volt megtartva, mely alkalommal a szószéki szolgálatot Rázmány Csaba püspök végezte. Ezt követte az újévi hagyományos püspöki fogadás, mely alkalommal köszöntőt mondott Mikó István főgondnok, és Balázi László egyházi főjegyző. Egyházközségünkben az istentiszteletet de. 10 órától tartottuk, mely után a jelenlevők átmentünk a Nagy Ignác utcába, ahol a templomba járó híveink nagy többsége jelen volt.

Január 30-án délután 4 órától tartották találkozójukat a Torockóról elszármazottak a gyülekezeti teremben. Ez alkalommal is sokan összegyűltek. A gyülekezeti terem zsúfolásig megtelt.

Ünnepi beszédet mondott Rázmány Csaba püspök.

A találkozón beszámoltak a torockói eseményekről, közös vacsora volt, rég nem látott ismerősök, rokonok, barátok találkozhattak. Jövőre is

Gyermekek karácsonyi ünnepélye

ugyanide várnak minden Magyarországon élő torockóit.

Az új hitoktatónk, Tordai Júlia minden vasárnap 10 órától, az istentisztelet alatt foglalkozik a gyerekek valláserkölcsei nevelésével, melyre további gyerekek megjelenését várjuk. Kérjük a szülőket és nagyszülőket, hozzák el gyermekeiket, hogy egyetlen unitárius gyermek se maradjon ki az unitárius nevelésből.

Folyamatban van a konfirmáló növendékek felkészítése, melyet a lelkeszt tart vasárnap 11 órától. A konfirmáció időpontja május 8-a, a pünkösöd előtti vasárnap.

Az elmúlt évben sikerült megkezdeni a templom felújítását. Kicseréltettük a régi villanyvezetékeket teljes mértékben mai modern időtálló minőségre. Ebben az évben a munkálatok a repedések kijavításával és a meszeléssel folytatódnak, úgy a templomban, mint a gyülekezeti teremben. A februárban esedékes munkálatok megkezdése miatt a szeretetvendégségek tartása elmarad vagy kitolódik tavaszra, a munkálatok befejezésétől függően. Híveink megértését kérjük. A lehetőségek szerint a gyülekezetépítő hitéleti munkát is folytatjuk.

Léta Sándor

Torockóiak találkozója

Tudósítás Kocsordról és szórványairól

Kocsord az egyetlen élő falusi gyülekeztünk az országban. Voltak mások is, de rendre mind városivá váltak.

Kocsord hagyományosan falusi hitéletet él. Minden van nálunk, ami városon nincs, és nemigen van olyan, ami van városon. Azt hiszem, ugyanez mondható a vidéki városok és a főváros viszonylatában is.

A rendszerváltozással megélenkült a hitélet városon, és mint minden, ez is lassan gyűrűzik (vissza) falura.

A kocsordi unitárius gyülekezetet az egész népességet sújtó fogyatkozás még csak annyiban érinti, hogy a nálunk keresztelt gyermekek fele már nem a többségi, hanem a kisebbségi csoportból kerül ki. Ez így van az iskolában, és az ottani hitoktatáson is. Szeptemberben huszonnégy gyereket írtattak be hitoktatásra. El kell mondanunk, hogy cigány gyerekeink ugyanabban az arányban járnak hittanra, és ugyan-

úgy beilleszkednek, bekapcsolódnak, mint a magyarok. A különözés nem számottevő.

A hittanóra heti egyszer van, hajnali 7 (hét!) órától. Az iskola egész napos programja miatt máskor nem is lehet. Mondanom sem kell: nem mindenki tudja hajnali hétkor hittanra küldeni a gyermekét. Egyetlen konfirmándusunk van az idén. Elfoglaltsága miatt öt otthonában kell felkészítenem.

Nyíregyházán (és Ercsiben) vannak szórványnövendékeink, pedagóguscsaládokban, a szülők nálunk egyházfenntartók. A hitoktatást házilag, illetve Kolozsváron, a szülővárosban oldják meg.

Vásárosnaményban – püspöki rendelet szerint – a hitoktatást az önkéntes misszionárius szervezi. Nekem ellenőriznem kell ennek menetét, valamint egy hitoktató felkészítését, vizsgáztatását. A feladát elől kitérni nem akarok, de teljesítése sem mentes minden fenntartástól.

A Vásárosnaményi misszió egy példa nélküli, egészen sajátos jelenség. A hagyományos keretbe semmilyen szempontból, a hitoktatás szempontjából sem illeszthető. Kétségtelen, hogy amit az Unitárius Egyház égisze alatt folytatnak, afelett az egyház felügyeletet gyakorol, és az áttekinthető is kell legyen az egyház és a felügyeleti szerv számára.

A püspöki (elnökségi) utasítás úgy szól, hogy Naményban csak temetési szertartást kell végezni; ezenkívül az ellenőrzést. A missziós gyülekezet sajátosságához tartozik, hogy pénztára nincs, egyházfenntartási járulékot nem fizetnek, következésképpen nincs jogosult egyháztagok. Állami és egyházi támogatásokból működnek, amibe pedig tizenhat éve nincs betekintésem. Amiért viszont – a papírforma szerint – felelnem kellene. Erről nemrég jelentést is tettem a főt. Elnökségnek.

A naményi misszionárius atyánkfia nemrég személyesen felkeresett. Nem volt vele a missziós gondnoka. Igényt jelentett ünnepi szolgálatra. Ez az első igénybejelentés a gyülekezet visszaadása óta. A felsőbb utasítás értelmében szolgálatok tárgyában a gondnok úrral kell egyeztetnem. A szolgálat ellehetetlenülésének elkerülése végett én mindkettőjüknek tettem meg írásban az ajánlatomat, és azt misszionárius atyánkfia igénybejelentéséhez igazítottam.

Kocsordon minden vasárnap, Nyíregyházán havonta tartok Istentiszteletet. Amelyikben Úrvacsorás ünnep van, az ünnepnap délután 5 órakor, amelyik hónapban nincs, a harmadik va-

sárnapon. Naményban a második vasárnap (ill. ünnepnap) délután kettő órát ajánlottam fel, ha igény van rá.

Nyári szabadságra nem megyek, vasárnapi meghívásokat nem fogadok el. Három napnál hosszabb időre eddig csak egészségi okból szüneteltem, Istennek hála még csak egy alkalommal. Fogadom a műemlék templom vendégeit, gondoskodom a hivatal, a hitoktatás működtetéséről Dobos László gondnok úr, Nagy Gyuláné pénztárnok asszony, a presbiterek, a község és Isten segítségével. Eseménykülönlegességekről ritkábban, de arról folyamatosan beszámolhatok, hogy helyben, ill. szórványaimban mindenkivel jó kapcsolatot ápolok, mindenki ismert gondjait számon tartom feleségemmel együtt. A világi hatóságokkal jó a viszonyom, más egyházakkal és híveikkel úgyszintén. Ennek bizonyítéka, hogy Nyíregyházán rendelkezésünkre bocsátották a kórház ökumenikus kápolnáját. Kulcsát bárkinek odaadják a gyülekezetből, ha korábban érkezik, mint én. Kocsordon a saját pénztár és központi támogatás összegét az önkormányzat, az önkéntesen adakozó unitárius és igen nagy számú református, ill. minden más vallású hívek egészítették ki a templom felújítására, AVOP pályázatra.

Mostanában kapott a templom egy olyan himzett Úrasztali terítőt, amilyent csak van Gogh tudott festeni. Az adományozó Tarczali Sándorné Imre Aurélia.

Nyitrai Levente

Levél Nyíregyházáról

Tisztelt „Krónikás”!

Az Őszi barangolás c. írásának elolvasása után írom ezeket a sorokat.

Őszintén sajnálom, hogy családi okok miatt az Őszi Hálaadaskor nem tudtunk a férjemmel a kápolnába elmenni. Ha akkor alkalomunk lett volna beszélgetni, sok mindent más szemszögből látna.

Ha jöveteléről tudunk, Szalontai Tibor gondnokunk is tagja lett volna a „küldöttségnek” s mint ennek a kis közösségnek presbitere, szeretnék néhány ténnyt leírni rólunk, amit rajtam kívül kevesen tudnak.

1958-ban konfirmáltam a debreceni unitárius templomban. Akkor Nyíregyházán néhány család (Széplaki, Vernes, Kovács, Bornemissza, Danká) alkották az unitárius közösséget. (Sohasem voltunk 50-en, gyerekekkel együtt sem.) Debrecenből Szász János fiatal lelkész járt át havonta egyszer istentiszteletet tartani. Az evangélikus egyház parókiáján kaptunk otthont (térítésmentesen).

Az 50-es évek elején még unitárius esküvőknek is helyt adott az evangélikus iskola díszterme. Az én szüleim reformátusok voltak, de két unitárius család gyermekeivel jártam iskolába és a gyerekek és szülők barátsága vitt át ebbe a közösségbe bennünket. 1958-ban összesen 4-en konfirmáltunk (1 debreceni). Hozzánk, a 3 nyíregyházi gyerekhez rendszeresen járt át Szász János lelkész úr aki a mi otthonunkban tartotta a felkészítést. Néhány évig még Ő volt a

lelkipásztorunk, majd egy családi tragédia miatt áthelyezését kérte.

Ezután volt egy kis pauza, majd Bajor János lelkész úr személyében új lelkipásztort kaptunk. Ő is hűségesen, rendszeresen járt át Debrecenből. Vasárnap délelőtt meglátogatott néhány családot, majd „szeretevendégségbe” mindig meghívta valaki ebédre, és délután találkozott a gyülekezettel. 10-15-nél akkor sem voltunk többen, gyerekekkel együtt. Amikor édesanyám beteg lett és nem tudott eljárni minden alkalommal, Szász János meglátogatta rendszeresen, 1981-ben Ő is temette el. Nagy műveltségű, nagy tiszteletet érdemlő lelkész ismertünk benne. Ezt követően még néhány évet szolgált, majd az egészségi állapota megromlott és rövidesen az Úr magához szólította.

Közben Kocsordra került Nyitrai Levente lelkészünk. Szalontai Tibor gondnokkal együttműködve felvettük a kapcsolatot a Nyíregyházán élő unitárius családokkal. Ezt követően Nyitrai Levente mindenkit meglátogatott, elbeszélgetett, megismerte a családokat, gondjaikat. Sajnos az ezt megelőzően az írásom elején név szerint említett családok tagjai közül sokan elhunytak, a gyerekeik más városba költöztek. Így a régi létszám nem sokat nőtt, némileg bővült a városunkba időközben áttelepült erdélyiekkel.

Az evangélikus egyház akkori vezetője, Laborczi Géza továbbra is rendelkezésünkre bocsátotta a gyülekezeti termüket. Itt tartottunk havonta találkozót. Egyre barátságosabbá vált ez a kis közösség. (Nem kellett ahhoz külön helység, hogy megvendégljük egymást. A

vasárnapi süteményekből, a leszüretelt szőlőből, almából mindig hozott valaki, hogy a többieket megkínálja.)

Kialakult a hónap 3. vasárnapjának rendszere. Ha valaki nem tudott eljönni, vagy változás történt, megbeszéltük ki kit értesít telefonon. Ha úrvacsorára került sor, mindig megérkezett Kocsordról az írásos értesítés. Sajnos most is vannak idősek, betegek, akiket állapotuk, vagy a kórházi kezelés távol tart. Lelkész úr ilyenkor istentisztelet után látogatást tesz náluk. Az idős Demeter Laci bácsit Ő szokta kocsival hozni-vinni a kápolnába. A családok közt barátságok alakultak, meglátogatják egymást, ott vagyunk a gyerekeik ballagásán, felkeresnek a problémáikkal.

Sajnos, az evangélikus egyház élére új vezető került. Úgy látszik Ő nem tudja mi az ökumenia, mert rövid úton szabályosan kitiltott bennünket a gyülekezeti termükből. Így átmenetileg a mi lakásunk – a Luther-házban – adott otthont a istentiszteleteknek, mint azt megelőzően is, ha valami technikai okból foglalt volt a gyülekezeti terem. Még karácsonyi istentisztelet is volt nálunk és ott sem hiányzott a baráti beszélgetés és a „szeretetvendégség”.

Ezt követően, egyik társunk, dr. Gacsályi Csaba jogász beszélt a kórházigazgatójával, és azóta az ottani kápolna az otthonunk. Ez kissé messze van a város másik végétől, de Gacsályi dr. és a lelkész úr rendszeresen hozzák-viszik kocsijukon az idősebbeket, a távollakókat.

Én úgy érzem, ez a maroknyi kis közösség jól érzi magát itt is. Külön terem híján is van lehetőségünk megbeszélni egymás örömeit, gondjait. Sokszor az erdélyiek az ünnepekre hazamennek, így nyilván ez az oka, hogy kevesen vagyunk.

A szeretet, az együttlét, a találkozás és a közös imádkozás öröme az, ami fontos ebben a kis gyülekezetben. Nekünk ez így jó! Ifj. Szalontai Tibor gondnokunkkal együtt tudjuk tartani ezt a kis nyíregyházi gyülekezetet.

Az elmúlt istentiszteleten az ott lévőkkel közösen megbeszéltük az újságcikkekben elmondottakat, így nemcsak az én egyéni véleményem vettem papírra.

Nyíregyháza, 2004. november 25.

Tisztelettel:
Palotayné Kovács Annamária

A főszerkesztő válasza:

Kedves Asszonyom!

Köszönjük kedves levelét, amellyel közelebb hozta Olvasóinkhoz a nyíregyházi gyülekezet életét. Azt hiszem, hogy Ön félreértette cikkem lényegét. Én tavaly ősszel nem „ellenőrző körúton” jártam Nyíregyházán. Tehát nem kellett előre senkinek sem bejelenteni „fogadó küldöttséget” összeállítani. Egy egyszerű útijegyzet formájában azt írtam meg, amit akkor utazás közben, a városban, az istentiszteleten, majd Vásárosnaményben tapasztaltam. Egy hangulatos Krúdys útijegyzetet szerettem volna írni. Sajnálom, hogy apró észrevételeimet ennyire zokon vette. Nem kell nekem megmagyaráznia a tapasztaltakat. A templomba járás továbbra sem kötelező senkinek sem. Hit és belső készítés ügye, arra gondoltam csak, hogy az unitáriusok egyik nagy ünnepén: az Őszi hálaadáskor több nyíregyházi hívőnk érez készletét az istentiszteleten való megjelenésre. Az 50 főnyi unitárius Nyíregyházán nem kitalálás, hanem 2001-es népszámlálási adat. (Szerintem még ennél is többen vannak, csak egy részük nem vallotta be.) Továbbra is úgy érzem, hogy egy kis gyülekezeti teremre szükség lenne, ahol istentisztelet előtt és után egy kis közösségi életre is lehetőség lenne. De ezt Önök tudják csak eldönteni, és én tisztelettel tudomásul veszem álláspontjukat.

2005. január

Atyafiságos szeretettel
Dr. Zoltán Zoltán

Így élünk és dolgozunk Füzesgyarmaton és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezetben

Szép ünnepekkel búcsúzott az ősztendő. Minden úgy sikerült, ahogy megálmodtuk, és amire Isten áldását kértük, valóban feledhetetlen élményt hozott: Szenteste megünneplése, amit felvett a helyi TV és első napja délutánján az egész városka láthatta betlehemezésünket, pásztorjátékunkat; az ünnep első napja itthon, délután az idősek otthonában, másodnapja a gyulai szórványban, majd a szilveszteri éjféle istentisztelet, a hangzúgásos óévbúcsúztatás és az újév köszöntése. A híveink mellett újabb érdeklődőket is láthattunk sorainkban. Idősebb híveinket, akiknek nehéz a járás, elhoztuk és vittük kocsival. Egész évi sikeres munkánknak, életünknek méltó befejezése volt minden.

Újév első napján részt vettem Budapesten, a Nagy Ignác utcai templomban tartott püspöki újévi istentiszteleten. A Főpásztor szószéki szolgálata után felolvastam az újévi üzenetét, amit minden egyházközséghez, hívünkhöz intézett. A tanácstermi fogadáson tartott üdvözlő beszédem-

ben Fekete István gyönyörű karácsonyi története üzenetéhez kapcsolódva arról szóltam, hogy számunkra az egyházunk olyan, mint az elbeszélésbeli gyerekeknek a féltve épített és a vihartól védett, megóvott betlehem, benne vallásos értékeinkkel. Hangsúlyoztam, hogy széthúzás helyett azt az „egyház-betlehemet” mindenkinek fogni kell valamelyik felén, hogy ne hulljon ki a kezünkből, ha jönnek a megpróbáló idők!

Január 2-án itthon tartottunk évnyitó ünnepi istentiszteletet, amelyen beszámoltunk az elmúlt évi aranykönyvi adományokról, szertartásainkról, az elmentek emlékére egypercnyi néma csenddel adóztunk, az újszülöttekre, a konfirmált ifjúra és a házasságot kötöttekre gondviselő Istenünk áldását kértük.

Január 4-én feleségemmel részt vettünk Berettyóújfaluban, az ottani Trianon Társaság meghívására egy „Erdély megbocsát?” című rendezvényen. Az egész estét betöltő „műsort” mi szolgáltattuk: beszélünk életünkről, az otthoniról

és itthonról, verseket szavaltunk, énekeket adtunk elő. Kellemes élmény volt! A hallgatóság egy része már volt a mi alföldi búcsúnkon, de most sokkal többen elhatározták, hogy részt fognak venni a nyári Testvériség Kopjafája avatáson. Megígérték, hogy ha szerét ejthetik, eljönnek szolgálatainkat hallgatni. Erre sor is került hamarosan, mert azon az estén Váncsod református gyülekezete meghívott január 21-re istentiszteletet tartani az imahét alkalmából. Az adott szót megtartván több kocsival érkeztek a berettyóújfaluiak is, megtöltve a kis egyházközség imatermét. Istentisztelet után ismét „műsorunk” következett hitről, vallásról, magyarságról, Erdélyről. Lesz folytatása ezeknek az alkalmaknak. A nyáron már váncsodiak is lesznek a mi kopjafaavatásunkon.

Január 11-én feleségemmel jelen voltunk Békéscsabán a megyei újság díjkiosztó ünnepségén. Karácsony előtt az 50 000 példányszámú újság irodalmi pályázatát hirdetett, amelyen egy régi karácsonyi történettel és is részt vettem és harmadik díjat nyertem. Az újság karácsonyi különszámban hozta a díjnyertes írásokat. Remélem, hogy egy másik írás mellett ezt is hozza lapunk.

Január 16-án tartottuk számadó közgyűlést. A gyűlés megválasztotta az új gondnokot, Barta János személyében, és megújította a többi tisztségviselő mandátumát a következő 3, illetve az új Alapszabály szerint most már 6 évre. A záróének előtt a megújítottak és a megválasztott letette hivatali esküjét.

Január 18-án Elnökségünk ülésezett Budapesten, amelyen megbeszéltük és elfogadtuk a Főtanácsra, illetve Zsinatra való készülési menetrendjét.

Január 24-én részt vettünk feleségemmel, mint a dalárda tagjai és vezetői Bélmegyeren, a Rózsa Idősek Klubja évnyitó rendezvényén a szokásos szereppel.

Január 28-án rendkívüli elnökségi megbeszélést tartottunk Budapesten a főhatósági ülésekkel kapcsolatosan felmerült ügyek rendezési tervéről.

Január 30-án tartottuk az új esztendő első istentiszteletét az Otthonban.

Február 5-én részt vettünk gondnokunkkal és a gyulai szórványgondnokkal az „alkotmányozó” Főtanácson. (Részletesebb beszámoló e lapunk 13. oldalán.)

Mire ezek a tudósítások napvilágot látnak már túl leszünk – mint minden egyházközségünk – a Főtanács utáni zsinati tanácsosokat választó közgyűléseinken. Mi csak Gyulán kell ezt megtartsuk, mert itthon már megtörtént a választás.

Jeleztük előző számunkban, hogy személyemet az a megtiszteltetés érte, hogy a Tessedik Sámuel Főiskola Gyulára kihelyezett szaka meghívott két előadás tartására február 15-én és

22-én, keddi napokon délután 3 órára. Előadásom témája: Az unitárius vallás, mint transzszilvánikum és Erdély, a fogadó testvér. Reméljük, jó ügyet szolgál az ilyen felkérésnek jól eleget tenni.

Február 20-án a helyi Idősek Otthonában fogunk istentiszteletet tartani.

Február 27-én, délután 2 órakor gyermekistentiszteletet tartunk, amelyen Csordás Gergő és Ceglédi Edit hittanosaink fognak „szolgálni”. Utána tombolahúzásos szeretetvendégség lesz, amit a szülők, nagyszülők, ismerősök rendeznek.

Az előző tudósítás óta sajnos csak temetési szertartást végeztünk. Január 5-én Szőke Sándor, 90 éves, január 20-án Tasnádi Gyuláné Varga Julianna, 76 éves testvéreinket kísértük utolsó útjukra. Családjaik kérték a mi szolgálatunkat. A jó Isten adjon számukra csendes pihenést, a gyászolóknak pedig vigasztalást.

Két jövőbe mutató „eseményről” is be szeretnék számolni. Egy békéscsabai, fiatalabb korosztályhoz tartozó társaság már második vasárnap megjelent itt, a mi templomunkban. Érdeklődik a mi vallásunk iránt. Elmondásuk szerint évek óta olvassák cikkeimet, a rólunk szóló beszámolókat az újságban, újságokban, és – Erdélyt szerető és járó emberekként – a mi egyházunkat, vallásunkat tették meg keresésük célpontjának. Úgy mondják, hogy vallásunk egyszerűsége nagyon közel áll az ő gondolkozásukhoz. Sokat beszélgettünk, olvasnivalóval láttam el őket (már Emersonról is tudnak és kértek anyagot róla, tőle is!). Beszélgettünk arról is, hogy – újabb krisztusi igát véve nyakamba! – szívesen bejárunk Békéscsabára, ha összegyűlnek háznál vagy valahol. Várjuk, mit hoz Isten munkája!

A másik kellemes dolog: „Ismerjük meg önmagunkat és egymást!” Már régóta foglalkoztat az a gondolat, hogy erdélyi, illetve egyetemes magyar költőinket, íróinkat nem ismeri az Anyaország, vagy csak tankönyvi bemutatkozásokból. Sikerkelt a helyi Hegyesi János Könyvtár vezetőjével megegyezni, hogy a fenti címen amolyan beszélgetéseket tartunk költők, írók társaságában. Február 25-én el is indulunk, az első, mert az ő éve is, József Attila-est lesz, de másként, mint az eddigi évtizedekben. Unitárius presbitereink, fiatal középiskolások fognak verseket előadni, zongoraszámmal ékesíteni, az életéről én fogok mesélni. Március 31-én Wass Alberttel fogunk társalogni versein, prózáján keresztül. Április 29-én Reményik Sándor következik. A tavaszi idényt május 27-én zárjuk Mécs Lászlóval. Kis közösségünkben ilyenre is telik. Isten Áldása rajtunk!

Balázs László

Küküllődombói unitáriusok találkozója Lőrincen

A pestszentlőrinci unitárius egyházközség élete és tevékenysége 2005-ben is egy hagyományt követő és meghatározó találkozóval kezdődött. Már harmadik alkalommal gyűjtik egybe az Erdélyből elszármazott híveket. Mostani meghívottak Péterfi Sándor tiszteletes úr, Péterfi Erika tiszteletes asszony, Mátyás Sándor gondnok Küküllődombórról és természetesen az itt élő küküllődombói hívek.

Január 30-án, egy napfényes vasárnap délelőtt gyülekeztünk a lőrinci unitárius templomban. Az istentiszteletet Péterfi Sándor lelkes szolgáltatta, aki megindító beszédében elhozta nekünk a szülőföld üdvözlését, üzenetét amely olyan kapocs, ami összeköt bennünket bárhol is élünk. Hiába választanak el kilométerek és emberek szabta államhatárok, lélekben és imádságban mindig együtt vagyunk, mi a szereteteinkért

aggódunk – akiktől a sors elszakított, ők értünk imádkoznak – akik elhagytuk a meleg családi fészket. De ha egymást szeretjük és az Úrban hiszünk, erősek maradunk, ahogy Jézus mondta: „arról ismernek meg benneteket, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek”.

Az úrvacsorai ágendát Szász Adrienne, helybéli lelkész tartotta, aki azt emelte ki beszédében, hogy rá kell lépnünk az egymáshoz vezető útra, még akkor is, ha ez nehéz és a másik fél ellenségnek tekint, Jézus is ezt tette számtalanszor az emberek és népek kibékítésére.

Az úrvacsorához Erdélyben, a gondnok felesége által sütött és onnan ajándékba hozott házi kenyeret és bort használtak. Ezt követően Mátyás Sándor, a küküllődombói egyházközség gondnoka tartott rövid ismertetőt közösségük életéről. Elmondta, hogy a falu népe 1568 után áttért az unitárius vallásra, az egyházközség létezéséről pedig már 1629-ből maradtak feljegyzések. Három templomuk volt, az első 1690 körül épült, a mostanit 1867-ben fejezték be. Talán semmi sem bizonyítja ékebben a küküllődombói unitáriusok akaraterejét és erős vallásos közösségtudatát, mint az, hogy 250 év leforgása alatt ez a közösség három templomot emelt. A küküllődombóiak mindig magukra voltak utalva, megszervezték, felépítették saját életüket, tapasztalataik által. Szabályokat és belső törvényeket állítottak fel saját maguknak, társulatokba szerveződve segítették egymást és közös életüket. Ilyen volt az ifjúsági egyesület, amely, feljegyzé-

sek szerint már 1846-ban működött és a fiatal leányokat csapatba tömörítve „Kántálni” indultak karácsonykor. A XIX. század közepén már olvasótársaság is alakult és a népnevelés ügyét hatékonyan szolgálta. Az első temetkezési társulat az 1860-as évek elején jött létre, most három ilyen társulat működik és segítik a gyászoló családot. A helyi énekkar ma „Küküllődombói Kisgyörgy József Dalkör” néven szerepel a köztudatban, megalakulásának és tevékenységének immár a 155. évfordulóját ünnepelhetik ez évben. Az 1970-es évektől kezdve Küküllődombón rendszeresen működött néptánccsoport és 1928-ban megalakult a fúvószenekar is. A küküllődombóiak mindig nagy hangsúlyt fektettek a szellemi fejlődésre, önművelésre, a közösségben való viselkedés, egymás iránti tisztelet és békeség szellemének erősítésére. Ebben fontos szerepet vállaltak az egyházközség lelkészei, tanítói, énekezői is.

Az istentiszteletet a Nemzeti Himnusz és a Székely Himnusz eléneklésével zártuk. Ezt követően a gyülekezeti teremben szendvicset és bort szolgáltak fel, ott kótetlenül beszélgettünk egymással, régi emlékeket idéztünk fel az évek óta nem látott földiekkel. Köszönjük ezeket a szép érzéseket, az egymásra találás örömét és hitünk megerősítését Szász Adrienne lelkésznőnek, a szervezőknek és a lőrinci híveknek. Jó ötletnek tartjuk ilyen találkozók szervezését, reméljük más unitárius egyházközségek is részesülnek hasonlóan.

Magyari Éva

Unitárius vallási műsorok a médiában 2005-ben

MAGYAR TELEVÍZIÓ - MTV 1

Hajnali gondolatok

- január 9., vasárnap 5.35 (Torda 1568)
- március 15., kedd 5.35 (1848-49)
- március 20., vasárnap 5.35 (Virágvasárnap)
- március 26., szombat 5.35 (Húsvét)
- május 15., vasárnap 5.35 (Pünkösöd)
- szeptember 25., vasárnap 5.35 (Őszi hálaadás)
- október 30., vasárnap 5.35 (Reformáció ünnepe)
- november 15., kedd 5.35 (Dávid Ferenc)
- december 25., vasárnap 5.35 (Karácsony)

„Örömhír” című műsor

- április 3., vasárnap 15.00
- július 24., vasárnap 15.00
- szeptember 18., vasárnap 15.00
- december 11., vasárnap 15.00

Útmutató

- augusztus 24., szerda 15.00

Unitárius Ifjúsági műsor

- március 16., szerda 16.50
- március 23., szerda 16.50
- március 30., szerda 16.50

Mai hitvallások

- október 26., szerda 15.00

MAGYAR RÁDIÓ - KOSSUTH ADÓ

Istentisztelet-közvetítés

- május 29. vasárnap, 10.00
- szeptember 25., vasárnap, 10.00

„Egy az Isten” című unitárius félóra

- január 28., péntek 13.30
- február 18., péntek 13.30
- március 25., péntek 13.30
- április 29., péntek 13.30
- június 24., péntek 13.30
- július 29., péntek 13.30
- augusztus 26., péntek 13.30
- szeptember 9., péntek 13.30
- november 25., péntek 13.30
- december 30., péntek 13.30

Néhány szó a Magyar Egyházjogról

1993/94 óta nemcsak a hittudományi, hanem a világi egyetemeken is a tanrend része az állami, valamint felekezeti egyházjog (hol kötelező, hol fakultatív jelleggel). Ebből a kurzusból szerencsére mi, unitáriusok sem maradtunk ki: ott voltunk az Államigazgatási Főiskolán, ott vagyunk a szegedi egyetem kecskeméti (református) levelező jogi karán és az ELTE, továbbá a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán is. Ezek az egyetemeken az unitárius egyházjogi előadásokat minden tanévben e sorok írója tartja (még néhai Bencze Márton püspök úrtól kapott felkérés és az érdekelt felsőoktatási intézmények ismételt hívása – meghívása alapján).

A Magyar Jogász Egyletnek (volt Jogászsövetség) működik egyébként egyházjogi szakosztálya is, amelynek rendezvényeire hívják és várják a vallásfelekezetek tudományos érdeklődésű képviselőit.

A 2004. esztendő egyházügyi – egyházjogi kiadványok terén említésre méltó a Századvég Kiadó tankönyvsorozatának 6. köteteként megjelent mű, a Magyar Egyházjog, melyet e sorokkal jó szívvel ajánlok az Unitárius Élet olvasóinak figyelmébe. A kelet-magyarországi szerző – dr. Szathmáry Béla – kiválóan személyesíti meg az elméleti és gyakorlati szakember erényeit: előadó két egyetemen és ugyanakkor megyei bírósági bíró. A „Soli Deo Gloria” jelmonddal jegyzett előszavában kifejti, hogy műve „elsősorban a református hittudományi egyetemek és főiskolák hallgatói számára készült, de ... a világi egyetemek jogi karain folyó egyházjogi oktatásban is hasznos tankönyv lehet”.

Ez valóban így igaz, hiszen az 500 oldalas kötet nagyon gazdag anyagot ölel fel és mind történeti, mind tételesjogi vonatkozásban megfelel a rendszertani áttekinthetőség, illetve szakmai tudományosság követelményeinek.

Utóbbi illusztrálásaként említhető az „apparátus”: 302 lábjegyzet, 105 cím a felhasznált iro-

dalomjegyzékben és hatoldalnyi melléklet bibliafordításokról. E dokumentáltság mellett kiemelhető, hogy a tartalom nem pusztán ismertető-leíró jellegű, hanem olykor polémikus. Vitatémaként hozza fel például az egyházközségek feletti túlzott atyáskodást, az egyházi intézményekben dolgozók jogi státusának rendezetlenségét, a törvényhozói-végrehajtói-bíraskodási funkciók keveredését, vagy a dogmaalkotás jogának (ius reformandi) problematikáját.

Az Első fejezet az egyház, egyházkormányzás és az egyházjog fogalmának boncolgatása mellett képet ad az egységes egyház kialakulásáról, a protestáns egyházalkotmány típusairól, az állam és az egyház kapcsolatáról, de kitér az egyházak anyagi forrásaira és a tábori lelkesítő szolgálatra is. Ezt az általános (inkább „állami egyházjogi”) részt felekezeti fejezetek követik. A legterjedelmesebb Második fejezet a Magyarországi Református Egyházzal foglalkozik (alapelvek, egyházszervezet, egyházigazgatás, intézmények, bíraskodás, oktatás, missziós munka, lelkesítő szolgálat stb.). A III. fejezet a katolikus, IV. az ortodox, V. az evangélikus egyház szervezetét, működését taglalja, a VI. (utolsó) fejezet pedig a zsidó jogról szól a jogforrásoktól kezdve a zsidóság aktuális hazai jogi (egyházjogi) helyzetének felvázolásáig.

* * *

Összegezéssel elmondható, hogy Szathmáry Béla könyve komoly nyeresége az egyházjogi szakirodalomnak még akkor is, ha a kiségyházak (köztük a történelminek számító *unitárius*) beépítése ezúttal kimaradt a feldolgozásból. A szervezővel mindenesetre egyetérthetünk abban, hogy meg kellene teremteni nálunk is az egyházjog tudományos művelését, és az egyházon belül létre kellene hozni egyházjogi műhelyt.

Dr. Lőrincz Ernő
ny. egyetemi docens,
az állam- és jogtudomány kandidátusa

K R I T I K A

Ószabó István GRIFFMADÁR c. monodrámájáról

Figyelemre méltó írásmű, szép nyelvezet – de nem dráma.

A hőse – Dávid Ferenc – nem ütközik össze sem külső ellenféllel, sem önmagával. Szépen ívelő a saját élete, töretlen a hite, belső ereje – a történes során nem alakul át, nem küzdi ki saját magát, nincs pillanatnyi megtorpanása, kételkedése.

A monodráma Dávid Ferenc élete utolsó mintegy negyedszázadát „meséli el”. Eddigre kialakult már a teljes egyénisége. Az elmesélés teszi a történetét epikussá, s nem drámaivá. A befejező részben látszólag drámai, ahogy D. F. dobálja a könyveket, a Szervét Mihályét és a saját Kis könyvecskéjét, – ahogyan felsorolja szinte összes unitárius „vétkei” (keresztelés, mise bálványozása, fülbe gyónás, a cölibátus ellen stb.). Mindez a száműzetése végvárában, a dévai vár börtönében hangzik el. Ellenfeleiről, a piemonti

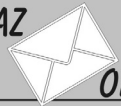
doktorkalapos Giorgio Blandratáról, a debreceni Méliusz Juhász Péterről, dögkeselyű „vendégéről” Socinus Faustusról viszonylag bővebb elemzést ad – míg a számára legjelentősebb szereplő eszmetársai a történesben János Zsigmond, Melanchton Fülöp, és főleg Szervét Mihály jelentőségükhöz képest nem magasodnak ki a többi szereplő közül.

Összegezve végső konklúziómat, feltétlenül értékes műnek ítélem. Ahogyan kezdtem kritikai jegyzetemet, ismétlem: igen figyelemreméltónak tartom. *Felolvasóesten*, átélt interpretálásban élményt nyújthat az unitárius értékek felmutatásában.

Budapest, 2005. február hó

Udvaros Béla főrendező,
Evangéliumi Színház

Örömmel tapasztaljuk, hogy egyre több Olvasónk ragadtollat és ír véleményt egyes cikkeinkről, vagy fűz hozzá kiegészítéseket, illetve javaslatot tesz valamilyen öt érdeklő téma feldolgozására. Ez azt mutatja, hogy erősödik és egyre élőbbé válik a kapcsolat a lap olvasói és a lap szerkesztői között. Nagyon örülünk ennek, mert végső célunk és ideánk, hogy együtt írjuk, szerkesztjük a lapot olvasóinkkal.

• • •

Palotayné Kovács Annamária presbiter asszony (Nyíregyháza, Luther-ház) úgy érezte, hogy megjegyzéseket kell fűznie az UNÉL 2004/5-ös számában megjelent Őszi utazás Beregben és Nyíren c. cikkemhez. Levélét értékes történeti vonatkozásai miatt apróbb rövidítésekkel külön közöljük. Kérjük, hogy máskor is adjon hírt a nyíregyházi gyülekezet életének eseményeiről, ne csak akkor, ha úgy érzi, hogy egy kis fricska érte a közösséget.

Egy olvasó, aki igennel szavazott a december 5-i népszavazáson.

Magam tulajdonképpen egy Ady vers „A hőkölés népe” címmel szerettem volna írni arról, hogy nem a szavazatok újraszámolása, hanem ez a vers fedti le a választás „tisztaságát”.

A hőkölés népe című verset kellene mindenütt publikálnunk, felolvasni templomokban, egyetemeken, iskolákban magyar irodalmi órákon. Még az Országházban is. Ezzel a tükörbe való nézéssel tudnám felrázni lomha, petyhüdt kábulatából nemzetársainkat. Mi hivatalosan inkább azzal kérdeünk ország-világ előtt, hogy a Föld legbékésebb nemzetsége a magyar. Az „Anyország” kimondta rá az ítéletet: „Nyugodjék békében.”

Simon József (7538 Kálmánca, Kossuth u. 70.) kedves olvasónk az UNÉL 2004/5-ös számában a Boldoggá avatás furcsa mellékzöngékkal c. cikkemnek Horthy admirálisra vonatkozó megjegyzésével nem ért egyet, mert az ő unokabátyját, Simon Józsefet 1919. augusztus 28-án „Horthy pribékjei kínozták halálra”. Sajnálom, ha így történt. Fájdalmát megértem. A nagy történelmi sorsfordulóknak sajnós nagyon sokszor voltak ártatlan áldozatai is. Így volt ez 1848-ban és 1956-ban is, de azért az akkori történelmi folyamatot mégis pozitívan kell értékelje a történelem, a nemzet fennmaradása szempontjából.

Dr. Kovács Imre (9024 Győr, Ikva u. 46.) levelében azt írja, hogy fiatal korában (az 1960-as években) református létére a Nagy Ignác utcai istentiszteletek rendszeres látogatója volt. „R. Filep Imre lelkész, majd püspöki helynök úr tanítására fokozatosan elfogadtam az unitárius alapelveket és rendíthetetlen híve lettem és vagyok ezeknek mind a mai napig”.

(Örülünk neki!) Megírta még, hogy javasolta R. Filep Imre hangszalagon megjelenthető prédikációinak összegyűjtését és kiadását, amelyekből „egy egész kerek teológia állhatna össze”. (De ez visszhangtalan maradt.) Szerinte R. Filep Imre egyházunk egyik „zseniális főpásztora” volt, aki az akkori időkben „a szétveréstől mentette meg az Egyházat” és „akinek, az egyháztörténet legnagyobb prédikátorai között van a helye”. (Egyetértünk!) Majd felhívja figyelmünket, hogy R. Filep Imre életének kettős évfordulója lesz az idén. Március 21-én lesz születésének 90. és december 16-án halálának 35. évfordulója.

Lesz-e megemlékezés róla? Válaszunk: lesz! Az ünnepi megemlékezés megírására Muszka Ibolyát, Egyházunk könyvtáros-levéltáros asszonyát kértük fel, aki a felkérést örömmel elvállalta. A cikk az UNÉL, 2005/2-es számában fog megjelenni. Talán a hangszalagok összegyűjtésében is ő tehetne a legtöbbet. A Nagy Ignác utcai Egyházközségünk lelkészének, Kászoni József Atyánkfiának pedig ezúton ajánljuk az R. Filep Imréről történő ünnepi megemlékezés javaslatát, amelyre ne felejtsek el kedves levélíróinkat is meghívni.

• • •

Továbbra is várjuk és előre is köszönjük Kedves Olvasóink leveleit, – bíráló, dicsérő és javaslattevő gondolatait.

Atyafiságos üdvözlettel:
a Főszerkesztő

